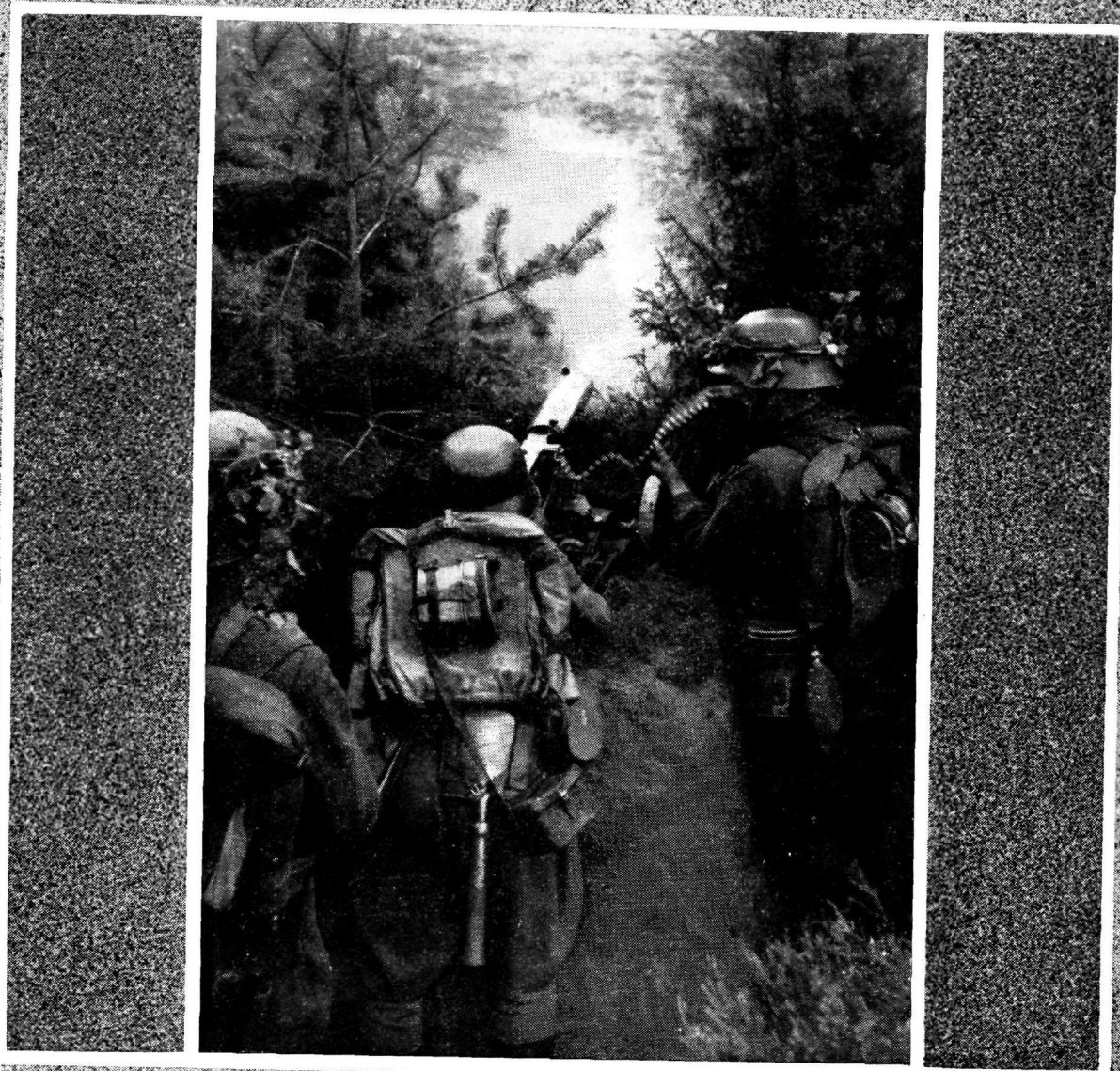

SODUR

XX AASTAK'IK

• 07. 02. 38. •

NR. 5

SÕJAASJANDUSE AJAKIRI „SÕDUR“

Nr. 5 — 1938.

Sisustik:	Lk.	Sommaire:	Pages
<i>E. R. Sarv</i> : Inglise sõjaajakirjandus . . .	123	<i>E. R. Sarv</i> : La presse militaire en Angleterre	123
<i>Major H. Kitvell</i> : Kokkuvõtlikke andmeid Itaalia lennuväest	127	<i>Commandant H. Kitvell</i> : L'aviation italienne	127
<i>Leitnant J. Kukk</i> : Hobukaotustest	131	<i>Lieutenant J. Kukk</i> : Les pertes en chevaux	131
<i>Leitnant J. Vint</i> : Heinapaagistamine ja paagistatud heinte kasutamine sõjaväes . . .	137	<i>Lieutenant J. Vint</i> : Compression du foin et emploi du foin comprimé dans l'armée .	137
BIBLIOGRAAFIA:		BIBLIOGRAPHIE:	
— <i>A. L.</i> : Õhudeessantide oht P.-Euroopas	142	— <i>A. L.</i> : Le danger des débarquements aériens en Europe septentrionale . . .	142
— <i>A. M.</i> : Vahekohtu tegevus Šveitsi sügismanöövritel 1936. a.	143	— <i>A. M.</i> : L'arbitrage aux manoeuvres d'automne en Suisse 1936	143
— <i>Poola</i> : „Przeglad Piechoty“ juuni-aug. 1937. a.	144	— <i>Pologne</i> : „Przeglad Piechoty“ juin-août 1937	144
— Sõjaväelisi teateid välisriikidest	147	— Informations militaires de l'étranger . . .	147
Sõjaväe elu	150	Vie militaire	150
Male.		Echecs.	
Juriidilisi küsimusi.		Questions juridiques.	

Kaanepilt: Rk positsioonil.

Vastutavtoimetaja major **A. LUTS**.
Telefon nr. 477-20/40.

Tegevtoimetaja kapten **E. SAIDRA**.
Telefon nr. 477-20/163.

Väljaandja: „SÕDUR“, Sakala nr. 33, Tallinn.
Tegevtoimetaja kõnetunnid
iga päev k. 0800—1200.

Talitus avat. iga päev kella
0800—1500 ja laupäeviti
0800—1300.

Telefon — Sõjaväe 163.

Tarvitamata ja tagasisaamiseks märkimata käsikirju alal ei hoita.

„SÕDURI“ TELLIMISE HIND:

Aastas — kr. 6.00.

Poolaastas — kr. 3.00.

Veerandaastas — kr. 1.50.

Üksiknumber — kr. 0.20.

KUULUTUSTE HINNAD:

Lehekülg — kr. 40.

Tekstis — kr. 60.

Inglise sõjaajakirjandus.

E. R. Sarv.

Inglise ajakirjanduse ja eriteadusliku sõjaajakirjanduse vahel leidub nii palju ühiseid jooni, et kui keegi tutvuda tahab kitsamale huviringkonnale määratud kirjandusega, siis peab ta endale enne selge pildi looma võimaluste kohta, mis inglise ajakirjanduse aparaadil üldse on kasutada ning peab õigelt mõistma neid tingimusi ja õhkkonda, milles sinne ajakirjanik töötab. Siinjuures olgu tähelepanu juhitud ka asjaolule, et inglise ja kontinendi ajakirjandused on kaks, nii sisult kui ka välimuselt lahkuminevat institutsiooni ja et neid milgi tingimusega ei saa üksteisega võrrelda.

Sellal kui mandri ajakirjandus enam vähem igas riigis kuulub kas valitsusele, poliitilistele erakondadele või isikutele, allub nende otsekohelele või kaudsele kontrollile ning avaldab ülalt dikteeritud seisukohti ja vaateid, töötavad inglise ajakirjanduslikud ettevõtted vahenditult puht ärilisel põhimõttel. Rippumatuna igasugustest mõjutustest ülalpoolt, püüab aga inglise ajakirjandus end võimalikult kohandada selle lugejaskonna kihi huvidele ja nõudmistele, mille esindamise ta on endale võtnud.

Arvesse võttes siinsete ajakirjanduse kontsernide suurt rikkust, võivad nad oma kaastööliseks palgata parimaid eriteadlasi kõikidelt aladelt ja seega oma väljaannete sisulist väärtust kõrgel tasemel hoides kasvatavad ja dikteerivad nad tähelepanemata lugejaskonna maitset ja teadmisi. Lisaks sellele tuleb veel asjaolu, et inglise lugejaskond omab juba loomult terava arvustuse võime ning sellega seletub siis ka, et sinne ajakirjandus just sel alal on jõudnud silmapaistvalt kõrgele tasemele. Kuna aga kriitika, olgu see siis ajakirjanduses või kusagil mujal, ainult siis on efektne ja ka otstarbe-

kohane, kui ta tõsioludele põhjeneb, siis see on inglise presse seadnud teise ülesande ette — luua informatsiooni hankimise aparaat, mis töötaks võimalikult absoluutse täpsusega.

Silmas pidades usaldusväärse ja teguvõimsa toimetuse personaali lähtsust, on lehed, eriti aga viimastel aastatel, omaks võtnud seisukoha, et ajakirjanduslikul tööpõllul töötamine nõuab niisama põhjalikku ettevalmistust kui iga teine elukutse, olgu see arsti- või õigusteadus või sõjaasjandus. Ameerika eeskujul, kuid mitmete täiendustega, asutati seepeale Londoni ülikooli juurde ajakirjanduse teaduskond, mille lõpetajaid tulevikus ainult veel ametisse palgatakse. Olukorra sarnaseks kujunedes tõttasid ka ajakirjanduse alal juba töötavad isikud end ülikooli juures spetsialiseeruma ja juhuslikult omandatud, pealiskaudsete teadmistega mehe asemele on ilmunud ajakirjanik-eriteadlane, olgu see siis politika, kirjanduse, arvustuse või sõjaasjanduse alal.

Olles saanud üldpildi inglise ajakirjandusest, pöörame pilgu siinse presse sellele osale, mis tegeleb sõjaliste küsimustega. Huvitav on sealjuures asjaolu, et kuigi Inglismaad ei saa nimetada põhimõtteliselt militaristlikuks riigiks, siiski omab ta uskumatult täiusliku ja mitmekesise sõjaajakirjanduse. Londonis ja provintsi linnades kokku ilmub umbes sada igasugust ajalehte ja ajakirja, mis peagu täiesti pühendatud sõjaliste ja sellele lähedal seisvate küsimuste ning probleemide käsitlemisele. Ligikaudu 25 protsenti neist ilmub igal nädalal, ülejäänud — kas kuukirjadena, veerandaastati või kord aastas.

Nagu eespool juba tähendasin, antakse ka inglise sõjaajakirjandust välja eraalga-

tusel. Nad ei saa ametlikult poolt toetust ja töötavad kas lehtede või ajakirjade müügist saadavatest tuludest või seltskonna ja sõjaväe ringkondade vabatahtlikul toetusel.

Arvukaid väiksemaid väeüksuste häälkandjaid toimetavad tavaliselt samadest väeosadest valitud nooremad ohvitserid; kaastööd aga hangitakse kõigilt, kes asja vastu huvi tunnevad, kusjuures see ei käi tasu alla. Tähelepanu vääriv sealjuures on, et see sugugi kirjutamise indu ei vähenda, vaid iga lihtsõdur kui ka juht loeb auasjaks millegagi oma lehe sisukusele ja mitmekesisusele kaasa aidata.

Et väljaandmise kulusid katta, on saanud kombeks, et igaüks, kel vähegi võimalik, lehte juba ette tellib. Peale selle saadakse tulu ka kuulutustest, mida annavad garnisoni lähedal asuvad ärid. Meeskonnad omaltpoolt on loonud traditsiooni, mille põhjal kõike vajalikke oste tehakse peamiselt neis ettevõtteis, kes sarnaselt kaasa on aidanud lehe väljaandmisele.

Mis puutub selliste väljaannete sisusse, siis leidub neis rohkesti kirjeldusi väeosa igapäevasest tööst, tähelepanekuid ja elamusi õppustelt ning sageli väga tabavaid ja teravmeelseid naljalugusid kaasvõitlejaist. Tähelepanelikult jälgitakse ka juba erru läinud sõprade eluolu ja hoitakse nendega lehe veergudel kontakti. Kuna Inglismaal on teatavasti palgaline sõjavägi, siis lepingu lõppedes, mis kuni 20-ne aastani võib kesta, peavad sõdurid endale eraelus uue tööpõllu leidma. Selleks on ülalmainitud ühenduse alalhoidmine eruväelastega väga tähtis. Nende kaudu leiab suur osa sõjaväest lahkujaid hiljem kas teenistust, või siis aitavad nad jõudumööda kaasa eraeluga kohanemisel. Siinjuures olgu tähendatud, et kord väeosast lahkunu end Inglismaal surmatunnini loeb oma endise rügemendi peresse kuuluvaks ja võtab igal võimalikul juhul selle eluvaldustest osa.

Selle kõige lihtsama sõjaajakirjanduse tüübi kõrval annab iga suurem väeosa välja ka tõsisemaid ja suuremaid töid. Nende hulgas omab näiteks lennueväe elu käsitlev ajakiri „The Royal Air Force Revue“, mis ilmub veidi pikemate vaheaegade järele, eriti silmapaistva seisukoha oma täiuslikkuse, lennuasjanduse tehnilisi külgi valgustavate artiklite ja ka heade üldteaduslike ja poliitiliste ülevaadete pärast. Samas suunas ja põhimõtetel on toimetatud ka „The Cavalry Revue“, „The Royal Engineers“, „The Royal Navy“ jne.

Eelmainitud ei või õiguse poolest enam ajakirjadeks nimetadagi, kuna nad välimu-

selt meenutavad rohkem kogukaid raamatuid kui perioodilisi väljaandeid. Nende väljaandmisel tegelevad toimetajaina juba kõrgemad juhid; samuti on ka toimetuste personaalid suuremad.

Koos seda liiki väljaannetega peab nime-tama ka rügementide ajalugusid, mis kord aastas ilmuvad ja milledesse kogutakse kõik, mis aasta jooksul väeosas on sündinud, mida tehtud ja mida tegemata jäetud. Üksikasjalikud aruanded õppuste käigust, taktikaliste ülesannete lahendamistest, meeskondade kui ka ohvitserkonna elust väljaspool tööd jne. — täidavad sageli kuni tuhat lehekülge huvitava materjaliga. Säärastel väljaannetel on aga suuremad teened, kui seda lihtsalt ajalookroonikalt võiks oodata. Teades, et vähemgi tähtis ja oluline sündmus ning toiming tuleb jäädvustamisele — on see suureks tõukejõuks ja ergutajaks, eriti juhtkonnale. Sest kes ei taha siis, et ta nimi ühenduses millegi eriti tähelepanuvääri-vaga järeletulevatele põlvedele kui ka väeosa teiste ja mujal asuvate üksuste kaasvõitlejaile must-valgel alal hoitaks? Põhjustades seega erilist püüdlikkust, omavad sarnased aastaraamatud ka suurt poolehoidu ja nende väljaandmisele aitab igaüks jõudumööda kaasa, hoolitsetakse üksikasjalise materjali kogumise eest ja ilmunu hoitakse neid alal väärtusliku mälestusena.

Kõige tehnilise ja eriteadusliku sisu kõrval pannakse aga ka just äsja ja eespool kirjeldatud väljaannetes suurt rõhku üld-, sise- ja välispoliitiliste küsimuste valgustamisele, mis kas otsekohe või kaudselt puudutavad sõjaväge. Neis ilmub nüüd, käesoleva kirjutise esimeses osas mainitud, inglise iseloomule omane arvustamisind sageli hiilgaval kujul. Ühes ja samas väljaandes võib tihti leida kas siis sõda või rahu käsitlevate küsimuste, valitsuse programmi või sõjaväe elu puudutavate probleemide kahelt-kolmelt ja isegi rohkem seisukohalt hindamist, pooldamist ja eitamist. Pro ja contra sõnavõtmine sõjaajakirjanduses iga-suguste aktuaalsete küsimuste kohta on tavaline nähe, kusjuures põhimõtteliselt hoitudakse ühe kindla suuna esiletõstmisest ja jäetakse lugejaskonnale vabadus ja ka ülesanne ise otsustada, missugune seisukoht on õige ja otstarbekohane.

Seesuguste suurte ja sisukate tööde väljaandmine on seotud suurte kuludega, mis pärast üksiknumbrite müügihind näiteks tõuseb viiest kuni kümne kroonini, vahel isegi kõrgemale. Omades samal ajal aga võrdlemisi piiratud arvulist lugejaskonda, jääb paratamatult lõviosa kulusid väljaand-

ja kanda. Siin tuleb aga jällegi meeles pidada, et inglise ohvitserkonna suur osa omab peale palga ka erasisetulekuid ja varandusi ja seepärast ka võib kanda sarnaseid kohustusi. Tegelikult ei ole see koorem ka mitte väga suur, sest nagu öeldud, ka juba erru läinud kaasvõitlejad toetavad väljaandmist tellimiste näol ja arvesse võttes inglise kesk ja kõrgemate kihtide arvukat suurst ja kõrget jõukusetaset — tulevad vajalikud summad raskusteta kokku. Mis võimalustega siin võib arvestada, selle kohta annab ettekujutust asjaolu, et Londonis näiteks mitu äri puht sõjalise sisuga väljaannete ja raamatute müügiga tegelevad ja turgu leiavad ka sarnastele, mille hind tõuseb kuni tuhandele ja rohkem kroonile.

Inglise sõjaajakirjanduse juba nimetatud väljaannete kõrval omavad kitsamale ringkonnale määratud ajakirjust tähelepanuvääriva koha veel „The Royal United Service Institute Journal“ ja „The Royal Military College'i“ perioodiline väljaanne. Viimane neist on pühendatud sõjaväe akadeemia tööle, kuna esimene on üks mitmekesisemaid sõjalisi teeme käsitlev ajakiri, mis ilmub neli korda aastas.

Nimetatud instituudi sihiks on, nagu seda ütleb ka ta põhikiri — arendada sõjateadust ja seda käsitlevat kirjandust. Töötades kuninga patronaazi all, võivad selle instituudi liikmeiks astuda kõikide väeosade ohvitserid ja sõjaväeliste õppeasutiste kasvandikud, kusjuures eluaegne liikmemaks on umbes 400 krooni. Siin peetakse sügise- ja talihooaegadel kursusi igasuguseil sõjaväe elu ja huvi käsitlevail ainetikel. Lektoreiks on enamasti sõjaväelased ja nende loengud avaldatakse täielikult või kokkuvõetult eesp. mainitud ajakirjas, mis igale liikmele maksuta koju saadetakse, üksikmüügil aga umbes 8 krooni maksab. Loengute ja kokkuvõtete kõrval sisaldab see väljaanne aga ka kaastööd väljaspoolt, kusjuures teemide valikul jäetakse igaühele täiesti vabad käed — tingimusega, et see kas otseselt või kaudselt puudutaks sõjalisi huvisid. Tegevvaes teenivad sõjaväelased aga peavad oma töö avaldamiseks luba nõutama oma ülemusilt ja esitama ajakirja toimetusele. Iga aasta kuulutab toimetus välja ühe preemiatöö, nn. „Gold Medal Essay“, kusjuures võistlusest osavõtt on alati väga elav.

Kuna, nagu eestoodust näha, kõik need ajakirjad enam-vähem täielikult sõjalistel põhimõtetel on toimetatud, rohkesti ka sisemist informatsiooni toovad, mis laiematele ringkondadele huvi ei paku või mida ei ole soovitatav levitada, siis arusaadavil põh-

jusil ei ole kõiki neid ajakirju ka võimalik üldmüügile lasta. Vastavalt koosnevad nende toimetused ka peagu täielikult sõjaväelasist ning eraisikuid ja elukutselisi ajakirjanikke leidub neis vähe. Pöörates nüüd aga tähelepanu sõjaajakirjanduse teisele, nii sõjaväeliste ringkonnile kui ka üldlugejaskonnale määratud osale, selgub nii mõndagi huvitavat.

Eesotsas sammub siin üle kogu maailma tuntud „The Army Quarterly“, mis ilmub neli korda aastas umbes 200-leheküljelises kaustas ja mida, nagu nende ridade kirjutajale tähendas selle ajakirja toimetaja kolonelleitnant Headlam, suurimal arvul just kontinendile müüakse. Selle ajakirja sihiks ja ülesandeks on anda ülevaatlikke kirjutisi tänapäeva aktuaalseist sõjaväelisi probleemest ja analüüsida lähema ja kaugema mineviku sõjatehnikat ja lahingutaktikat Euroopas ja mujal toimunud sõdades. Lehe üheks huvitavamaks osaks on ka teiste riikide kõrgemate sõjaväe juhtide sulest ilmuvad artiklid mitmesuguste küsimuste kohta ja ta välis- ja sisepoliitilised ülevaated, mis koostatud suure osavusega ja sageli ka väga sügavat sisemist informatsiooni sisaldavad.

„The Army Quarterly“ toimetamise tehnika põhjeneb juba rohkemal määral rahvalehtedes omaksvõetud põhimõtetel. Tegeldes ka igasuguste ajalooliste, biograafiliste ja ka kirjanduslike küsimustega, on ta oma kaastööliiskonda ligi tõmmanud silmapaistvaid eraisikuid ja ajakirjanikke ning tulemuseks on, et temale kui paremale ühenduse pidajale sõjaväelaste ja eraringkondade vahel Inglismaal vaadatakse.

Teine, umbes samadel joontel toimetatud ajakiri on „The Fighting Forces“, mida toimetavad kolonellid R. M. Raynsford ja A. H. Burne. Vahe seisab vaid selles, et kuna „The Army Quarterly“ on akadeemiline, siis „The Fighting Forces“ on mõeldud rohkem sõjaväelaste perekondadele ja sõpradele ning on seega populaarsemail põhimõtetel koostatud. Mõlema vahel valitseb mõningate eranditega umbes samasugune vahekord, kui üldtuntud „The Times“ ja „The Daily Telegraphi“ vahel. Samasse liiki kuuluvad veel „The Navy“, „The United Service Review“, „The Fleet“ j. t.

Analoogiliselt rahvapäressega annab ka sõjaajakirjanduses sisulise suuna lugejaskond, kes ühtlasi aga ka ise kaasa aitab sisu koostamisel. Mõõduandvat osa etendab sellesjuures aga inglase lugemisenälg, kui seda nii võib nimetada. Kõrvale jättes lihtrahva, kes rahuldust leiab kergest kirjandusest ja kriminaalromaanidest — loeb haritud ing-

lane, vastavalt oma elukutsele, kõike, mis ta sellelt alalt kätte saab.

See osa sõjaajakirjandusest, mis töötab puht äriüldisel alusel, ei erine aga põhimõtteliselt kuigi palju eelkirjeldatust. Vahe seisab vaid selles, et küsimusi valgustatakse mitmekülgsemalt ja kaastööd hangitakse üksteisest kaugemal viibivatelt ja eririnnelt, s. o. Inglismaalt ja ka mujalt. Kuid ka sellel sõjaajakirjanduse osal ei ole mingit kindlakujulist kaastööliste võrku, selle asemel omatakse aga kontakti isikutega, kellelt vastavalt silmapilgu vajadusele võib saada valgustavat, arvustavat või kirjeldavat materjali, vajaduse korral selle eest ka kõrget tasu makstes. Teisest küljest kannab aga ka lugejaskond juba selle eest hoolt, et isik, kellel teatakse olevat ütelda midagi huvitavat, ühendusse viiakse lehe toimetajatega.

See „organisatsioon organiseerimatuses“ töötab siin igatahes suurepäraselt, leitagu siis seletus kas inglise lugejaskonna ja asjast huvitatute endadistsipliiniliselt või inglise iseloomusse juba sissejuurdunud asjalikus tubliduses, mis mitte ootama ei jää, et talle midagi pakutakse, vaid ise selle eest hoolt kannab, et ta vastust saaks küsimusile, mis teda huvitavad.

Pilt inglise sõjaajakirjandusest ei oleks aga kaugeltki täielik, kui mitte pilku heita ka inglise üldajakirjanduse sõjalistele küsimustele pühendatud osale. Sõjaväe tähtsuse suurenedes Inglismaal iga päevaga ja üha arenev huvi relvastuse vastu laiemates ringkondades — kõik see on ka ajakirjanduse uute ülesannete ette seadnud. Osalt küll on need juba lahendatud, siiski aga kestab see veel mõnda aega ja nõuab ka jõupingutusi, kuni täiesti rahuldavaid tulemusi on saavutatud. Siiani vaadati Inglismaal rahuaegsele sõjaväele väga ükskõikse pilguga ja huvi selle organisatsiooni, ülesannete ja töö vastu oli laiemates ringkondades väga väike. Inglise valitsuse suurejooneline relvastamise politika aga muutis olukorra üle öö teiseks ja rahva ükskõiksuse ning loiduse on asendanud silmatorkav huvi kõige sõjalise vastu.

Senised ajalehtede sõjaväelised eksperdid seega ei jõudnud enam jagu saada neile veerevast töökoormast ning kiires korras komplekteeriti toimetuste koosseise isikutega, kes neis küsimusis lugejaskonna nõudeid võiksid rahuldada. Sellest aga ei olnud küllalt ja arvestades, et kord juba ühe sarnase küsimuse päevakorra kerkides ta kuigi va-

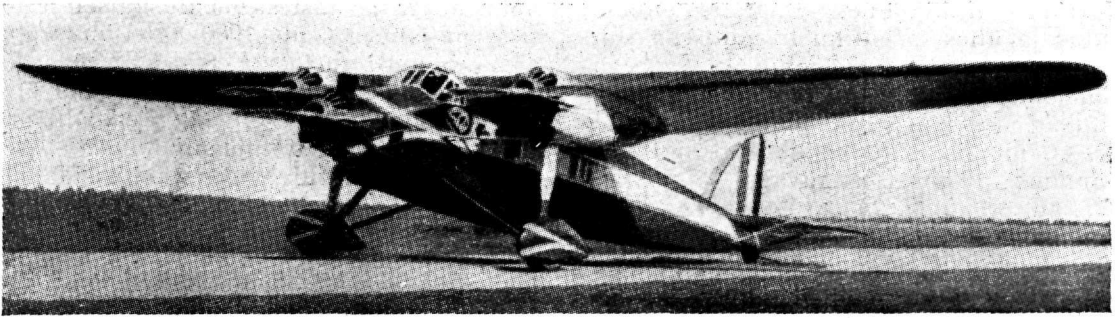
hest aja jooksul oma aktuaalsuse kaotab, siiski aga püsima jääb — astuti samme vastava ajakirjanike staabi loomiseks, kes sel alal elukutselisi sõjaväelasi võiksid asendada.

Selleks täiendati eespool mainitud ajakirjanduse teaduskonda uue õppetooliga, mille ülesandeks on anda võimalikult põhjalikke teadmisi ka sõjalistes küsimustes. „Meil on eriteadlasi ajakirjanduse iga ala jaoks, kuid siiani puudus meil täiesti kõrgema eriharidusega lehemees, kel põhjalike teadmisi sõjakirjasaatmise, taktika ja strateegia kohta. Jumal tänatud, see viga on parandatud.“ — tähendas hiljuti nende ridade kirjutajale üks vanemaid toimetajaid. Ning lõepoolest, „sõjalise stuudiumi“ õppekava siinses ajak. teaduskonnas on koostatud sedavõrra täiuslikuna, et kahtlust ei ole, et inglased saavad ka sellele alale peagi õige põhjalike teadmistega lehemehi.

Huvitav on veidi lähemalt tutvuda teadmiste hulgaga, mida sõjaajakirjanik peab omama. See on jagatud kahte suurde ossa, millest esimene käsitleb küsimusi nagu — riik ja sõda, strateegia, vägede juhtimine ning löögiüksuste organiseerimine. Üksikasjalikult süvenetakse riigikaitse probleemidesse ja kodanike kohustusisse sõja ajal. Samuti harutatakse õpingute kestel läbi jala-, mere- ja lennuea suhtelised tähtsused, ülesanded ning gaasikaitse. Strateegiasse puutuv osa on väga täielik, käsitades operatsioone maal, merel ja õhus, kaitset ning pealetungi, jõudude koondamist ja palju muud.

Teise ossa kuulub kokkuvõetult — kodanike maksustamine sõja ajal, riigilaenu ja rahvusvahelisse rahaturgu puutuvad küsimused. Mobilisatsioon ja rindetagune töökorraldus leiavad põhjalikku valgustamist. Samuti ka sõjaväe ja eraisikute toitlustamine, toidutagavarade väljaandmine ning hindade kontroll jne. Huvitav ja täielik on ka see osa, mis käsitleb transpordi ja ühenduse pidamist maal, merel ja õhus ning kontrolli sisseveo korraldamisel, või siis jälle blokaadi ühenduses olevaid küsimusi.

Viiks liiga pikale süveneda kursusesse üksikasjalikumalt. Ülikooli lõpetanu peab omama päris põhjalikke teadmisi kõigis küsimusis, mis puutuvad sõjaväe ellu ja ta võib oma lehe veergudel nii rahu kui ka sõja ajal anda paremaid ülevaateid, tuua olukorrist õigemalt pilti, kui seda siiani ühegi teise maa ajakirjandus on suutnud teha.

Itaalia raskepommitus- ja transportlennuk Savoia S. 72. Võib kaasa võtta kuni 2000 kg pomme.

Kokkuvõtlikke andmeid Itaalia lennuväest.

Major H. Kitvell.

Itaalia lennuväe areng ja tema saavutused viimaste aastate kestel õigustavad meid lühidalt peatuma selle lennuväe sünni ja arengu juures.

Algmed. Itaalia lennuväe algmed ulatuvad 1905. a., kus 7. juunil kapten Cordero di Montezemolo legi Roomas katsel õhku tõusta erilisel, tiibadega varustatud aparaadil. Katse ei annud aga tulemusi, kuna mootor ei hakanud tööle. Siitpeale algas aga juba tulemusrikkam töö lennuväe alal ja juba vähem kui 30 aastat hiljem ületas marssal Italo Balbo teiskordselt lennu- teel Atlandi ookeani, juhtides 24 lennukist koosnevat eskadrilli.

Tähelepanu, mida Itaalias osutati lennuväele, näitab muuseas ka see, et Itaalia esimesena kasutas Liibüa sõjas 1911. a. sõjalennukeid, mis sooritasid tulemusrikkalt luure-, pommitus- ja isegi öisi lende. Loomulikult kutsuvad tolleaegsed pommitusretked tänapäev oma korralduse kui ka läbi- viimise puudulikkuse tõttu esile muigeid, kuid vaatamata sellele andsid nad tol ajal siiski tähelepanuväärivaid, eriti moraalseid tulemusi.

Maailmasõda. Vaatamata Liibüa sõja kogemusele, koosnes Itaalia lennuvägi maailmasõja algul vaid 58-st relvastamata lennukist, ilma õhufoto ja teiste vajalike seadisteta. Ka olid kõik lennukid välis- maise päritoluga. Ja seda kõik vaatamata sellele, et oli olemas juba niihästi sõjaväe lennuvägi kui ka eriline merelennuvägi.

Lennutööstus oli samuti alles arenemis- algastmeil, olles suuteline valmistama aas- tas vaid 30—50 lennukit.

Lennukite kasutamise kohta sõjakorral olid maksvad lühikesed juhendid, millede

kohaselt lennuvägi pidi leidma kasutamist strateegilise luurevahendina, kuna tema te- gevusse rakendamine taktikalise luure hui- des oli lubatud vaid erandjuhtudel.

Lendureid oli sõja algul 91, vaatlejaid 20 ja lennukoole 5.

Sõja kestel lennukite arv kasvas kiirelt ja novembris 1918. a. oli lennukeid juba üle 1000.

Itaalia lennuväe tegevusest annab teata- va ettekujutuse see, et kogu sõja kestel õhu- võitude arv Itaalia rindel — Itaalia ja Austria-Ungari vahel oli vastavalt 912 ja 104. Ainuüksi 1918. a. kestel sooritas Itaa- lia lennuvägi 320 pommituslendu, pildudes alla kogusummas 454 873 kg lõhkeaineid.

Gabriele d'Annunzio poolt juhitud eska- drilli retk Viinile ning samuti mereväebaasi Cattaro vastu suunatud pommituslend kuu- luvad kogu lennuväe tegevuse legendaarse- mate episoodide hulka. 4. oktoobri 1917. a. ööl ilmusid 13 itaalia pommituslennukit, orienteerudes Aadria merel asuvate torpeedo- laevade helgiheitjate tulede järgi, ootama- tult Cattaro kohale ja hävitanud seal töö- kojad, põletisainete laod ja vigastanud all- veelaevade ning merelennukite baase jõud- sid kõik õnnelikult Itaaliasse tagasi, olles sooritanud umbes 400 km lennu lahtise mere kohal.

Langus ja uuestisünd. Sõja lõp- pedes mõjule pääsenud demagoogilised ja patsifistlikud voolud hävitasid kiirelt maa- ilmasõjas jõudsalt arenenud uue relvliigi. Lennuvägi laostus peagu täielikult ning vanad lennuväelased, pettunud ja kaotanud usu ning lootuse tulevikku, valgusid laiali.

Näis, nagu poleks olnud enam midagi, mis oleks suutnud päästa hävingust Itaalia

lennuväe. Kuid õnneks Itaaliale olukord muutus ja ühes fašistliku liikumisega sündis uuesti ka Itaalia lennukool, vägevamana kui kunagi varem. Alates 1921. a. elustuvad uuesti Itaalia lendurite lootused ja kogu rahvas tekib veendumus, et Itaalia on omamas võimsat lennukooli.

25. juunil 1921. a. avaldasid Gabriele d'Annunzio ümber koondunud fašistlikud lendurid protesti tollaegse valitsuse tegevuse vastu, kes oli vastutav lennukooli loomise eest. Ühes protestiga otsustati viivitamatult alata tegevust ning valiti täidesaatev komitee, kes vastu võttis järgmised otsused: 1) tuleb luua kogu lennukooli ühine juhtiv ja vastutav keskus; 2) tuleb luua iseseisev õhuvägi; 3) tuleb moodustada tehniliste, tööstuslike ja rahandusringkondade ühine suure õhusõidu seltsi loomiseks; 4) lendurite tegevuse, ettevalmistamise ja võimete kontroll peab teostuma lendurite ühingu poolt.

Aasta ja neli kuud hiljem sai Itaalia valitsuse juhiks Benito Mussolini, kes viivitamatult ja kõhklemata asutas lennukooli komissariaadi, missugune 30. augustil 1925. a. ümber moodustati iseseisvaks õhuministeeriumiks, Duce enda juhtimisel.

Lendurite ettevalmistamiseks asutati 1923. a. Livornos lennukool. Viimane töötas kolme aasta kestel koos mereväekooliga, kuid kuna end käskivalt tunda andis vajadus suurema maa-ala ja ruumi järele, viidi lennukool 1926. a. üle kuningliku lossi Casertasse. 30-ne aspirandi vastu 1927. a. oli õpilaste arv 1932. a. 350 ja tänapäev on 17–22-a. noormeeste arv, kes osa

võtavad iga-aastastest võistluskatsetest kooli sissepääsemiseks, üle 1000. Neljanda õppeaasta lõpul määratakse õpilased üksikõik millisesse lennukooli, kuna õppetöö on korraldatud selliselt, et koolilõpetajad on suutelised täitma nii hävitus-, pommitus- kui ka luurelenduri kohuseid ja seda niihästi maa- kui merelennukeil.

Organisatsioon. Duce pühendas lennukooli arengule erilist tähelepanu, mida näitab juba see, et lennukooli eelarve, mis enne fašistide marssi Rooma peale kunagi ei tõusnud üle 70 000 000 liiri, ületas 1926–27. a. 700 000 000 liiri, kuna lennukooli arv, milline 1928. a. oli 28, on praegu tõusnud üle 100.

Kogu kuningriigi territoorium on territoriaalselt jaotatud nelja õhuväeüksuse, millede keskused asuvad vastavalt Milaanos, Paduas, Roomas ja Bari's. Iseseisvad lennukoolid asuvad peale selle veel Sitsiilias, Sardiinias ja Egeuse saartel.

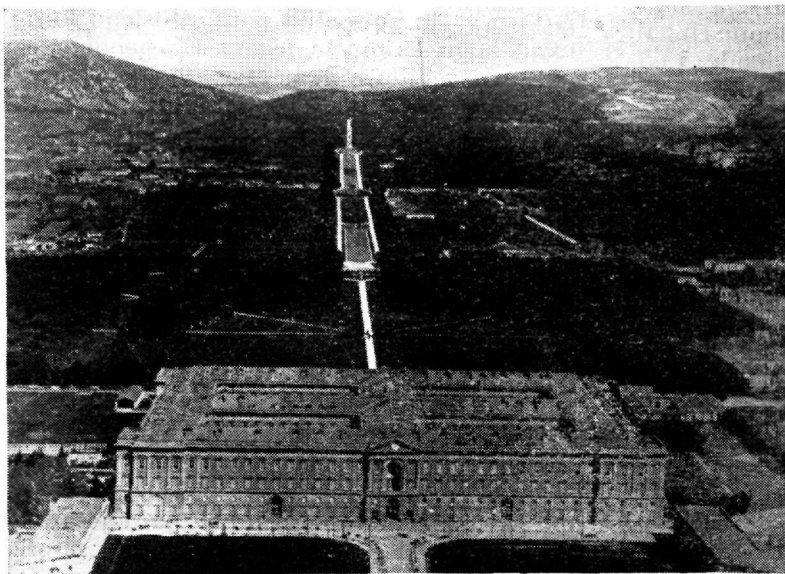
Samuti on veel eraldi olemas asumaade lennukoolid ja hiljuti loodi ka veel Ida-Aafrika lennukooli juhatus.

Itaalia lennukooli pöörab suurt tähelepanu ka lennukooli tehniliste võimete tõstmisele, olles loonud vastavateks katsetamiseks rea laboratooriume. Keskkatsetelaboratoorium, mis asub Rooma lähedal, Montecelios, avati alles aprillis 1935. a. ja on varustatud moodsaima sisustusega.

Montecelios asub ka n. n. kõrglennukooli, mille koosseis sooritab lende normaalselt kõrgustel üle 12 000 m. Sellesse salka kuuluvad muuseas ka lendurid Donati ja Pezzi, maailma kiiruslennu rekordide omanikud.

Teise erisuseksena väärib märkimist n. n. suurekiiruse lennukool, mis asub Desenzanos, Garda järve ääres. Selle salka koosseisu kuulub ka leitnant Francesco Agello, kes 14. okt. 1934. a. saavutas 709 km/t. maailmarekordi absoluutse kiiruse alal, mis senini veel on ületamata.

Viimasel ajal on pöördud erilist tähelepanu lennukooli materjalosa kiiremale moderniseerimisele. 1935. a. lõpul oli Itaalia lennukooli 1220 ja varus 880 sv.-lennukit. Need arvud on aga tunduvalt suurenenud nii Abessiinia sõja kestel kui ka pärast nimetatud sõda.

Lennukool Casertasse.

Itaalia üheistmeline hävitaja Fiat C. R. 41.

Võimas ja suur lennuvägi, nagu seda on Itaalia oma, peab omama ka väärrika kesk-asutuse. Ja sel otstarbel ehitati ning avati 1932. a. monumentaalne Õhuministeeriumi palee. Hoone asub 8440 m² maa-alal ja on kuni 34 m kõrge. Kogu ministeeriumi sisustus on moodsaim ja ajanõuetele vastav. Peale viimistletud tehnilise sisustuse on ministeeriumil suurepärane söögisaal, milles lõunatab koos kogu ministeeriumi ametkond, alates õhuministeeriumi alamriigisekretärist kindral Valle'st kuni ministeeriumi viimase käskjalani.

Itaalia lennuväe saavutusi.

Allpool märgime lühidalt Itaalia lennuväe saavutusi, piirdudes vaid faktide loeteluga, kuna need kuivad andmed oma laakoonilisuses on küllaltki väljendusrikkad.

1925. a. (aprill-november). Kolme maailmajao läbimine lennuteel. Rooma-Melburn-Tokio, kol.-ltn. Francesco De Pinedo, lennukil Savoia-Marchetti. Lennumatka pikkus 55 000 kilomeetrit.
1926. a. (11. novembril). Major Mario de Bernardi, lennukil Macchi 35, mootoriga Fiat As-2, võitis Schneideri karika, saavutades kiiruse 396 km/t.
1927. a. (veebr. — juuni). Kahekordne Atlandi ületamine ja lend üle mõlema Ameerika mandri, sooritatud De Pinedo, Del Prete ja Zchetti poolt, vesilennukil Savoia-Marchetti S. 55 varustatud kahe mootoriga Isotta Fraschini Asso: Lennumatka pikkus 48 000 km.
1928. a. (mai — juuni). Lennumatka Vahe mere läänepoolses osas, sooritatud 61 vesilennukiga Savoia-

Marchetti S. 55 ja S. 59. Lennumatka pikkus umbes 3000 km.

1929. a. (juunis). Lennumatka Vahe mere idapoolses osas ja Mustal merel, sooritatud 35 vesilennukiga Savoia-Marchetti S. 55. Lennumatka pikkus umbes 5000 km.

1930. a. (juulis). Lend Verceil'est — Tokiosse, turismilennukil Fiat As.2, mootoriga Fiat A. 50 — 90 HP. Lendur Lombardi. Esimene lend Euroopast Jaapanisse turismilennukil.

1930—31. a. (oktoober — jaanuar). Lendurite Lombardi, Mazotti ja Rasini Aafrika lend — kolmel turismilennukil As. 2, mootoriga Fiat A. 50 — 90 HP. Lennumatka pikkus — umbes 30 000 km. Esmakordne lennumatk Aafrikas turismilennukeil.

1930—31. a. (detsember — jaanuar). Lend üle Atlandi Itaaliast Brasiiliasse. (Rooma — Bolama — Port Natal — Rio de Janeiro). Suurim lennuettevõtte kuni tolleajani kogu maailmas. Esmakordselt ületatakse ookeanilennuteel — lennukite koonde poolt. Osavõtjad: 44 lendurit, 11 vesilennukit Savoia-Marchetti S. 55, varustatud kahe mootoriga Fiat A. L. 2 — I. Lennumatka pikkus — 11 000 km.

1931. a. (august). Õhuarmee esimesed suured manöövrid, osa võtab üle 900 lennuki.

1933. a. (juuli—august). Lend Roomast — Chicago—New-York—Rooma. Osa võtab 105 lendurit, 24 — kahemootorilisel vesilennukil Savoia-Marchetti S. 55 — X, varustatud mootoriga Isotta Fraschini Asso. Esmakordselt ületatakse Alpid suurearvulise vesilennukite koonde poolt. Esmakord-

selt sooritatakse lend üle Põhja-Atlandi ookeani — edasi-tagasi suurearvulise lennukite koondega. Lennumatka pikkus — 20 000 km.

1933. a. (oktoober). Lendur Scapinelli võidab Bleriot karika, lennukil Macchi M. 72, mootoriga Fiat A. S., saavutades 619 km./t.
1934. a. Lombardi ja Mazotti sooritavad kiirlennu ühenduse Itaalia ja Brasiilia vahel, jõudes rekordilise kiirusega — 46 tunniga Natalisse. Lennuk — Savoia S. 71.
- 1935—36. a. Osavõtt sõjategevusest Abessiinias.
1937. a. (august). Itaalia lennuk saavutab tähelepanuvääriva võidu rahvusvahelistel lennuvõistlustel matkal Istres — Damaskus — Pariis, tulles esimesele kolmele kohale. Materjalosa ja meeskond on itaalia päritoluga.

Lennuvägi Abessiinia sõjas. Abessiinia sõjast võtsid osa umbes 500 lennukit, sooritades 6567 lendu, kogukestusega 41 445 lennutundi.

Kogu sõjategevuse kestel laskis lennukid välja 275 726 klp lasku ja pildus alla 1 519 909 kg lõhkeaineid ja toimetas väeosadele kätte 649 937 kg mitmesugust varustust.

Vastase tulest said vigastada 251 lennukit, kuna hävitati 8 lennukit. Lendureid sai surma 182 (kuni 31. XII 1936. a.). Ilma lennukite väsimatu abita poleks suudetud sõda nii kiirelt lõpetada, vaatamata maapealsete vägede võimetele ja vastupidavusele, ja seda just eriti maastikuliste raskuste ja eriti peaaegu täieliku teede puudumise tõttu. Terveid diviise varustati lennuteel laskemoona, vee ja elutarvetega, säästes sellega palju aega, inimesi, kulusid ja vaeva, mida oleks tulnud kanda aeglaselt liikuvatel karavanidel.

Lennuväe tegevusest Abessiinias võtsid muuseas lenduritena osa ka Duce pojad Bruno ja Vittorio Mussolini ja samuti Duce väimees, praegune Itaalia välisminister krahv Galeazzo Ciano.

Lennuväe teenete tunnustamise märgiks Abessiinia sõjas — dekoreeris Itaalia kuningas lennukite lipu sõjaliste teenete kuldmedaliga.

Eralennuasjandus. Olenevalt Itaalia maastiku iseäraldustest on suuremal osal õhuliinidest kasutamisel vesilennukid. Alpid ja Appeniinide kõrged ahelikud, olles tõsiseks takistuseks õhuliiklemisele, nõuavad tehnikalt kõrgeväärtuslikku materjalosa.

Käesoleval ajal on Itaalia eralennuliinide pikkus umbes 25 000 km ning kasutamisel on kindlad ja moodsad lennukid, keskm. kiirusega 300—400 km/t.

Tingitult geograafilisist põhjustist, ei suuda Itaalia võistelda teiste suurriikidega oma lennuliinide pikkuse, lennuliinide arvu ja liiklemise intensiivsuse poolest. Kuid viimase aja saavutused õhuliiklemise alal lubavad tema eralennuväge oma võimetele asetada teiste, sel alal esirinnas sammuvate riikide sekka.

Rekordid. Lennuväes pole püsivaid ega lõplikke rekorde. Väga kiire areng muudab ebakindlaks kõik uued saavutused. Oluline on aga olla ja püsida esirinnas ja seda on Itaalia suutnud olla juba 10 a. kestel, asudes saavutatud rekordide arvu kui ka nende tähtsuse poolest maailmas lennuasjanduse arengu esijärgus.

Praegu omab Itaalia lennukite enam kui 40 ülemaailmist rekordi. Tähtsamate seast võiks siin nimetada: absol. kiiruse rekord (709,209 km/t.) kiiruse rekord maalenukil 100 ja 1000 km peal (Nicolot, lennukil Breda, kiirused vastavalt 518 ja 476 km/t.); kiiruse rekord 1000 kg koormaga kaugusel 1000 ja 2000 km (Biseo — Bruno Mussolini, Biseo — Castellano, vastavalt 423 km/t. ja 381 km/t.); kiiruse rekord 2000 kg koormaga kaugusel 2000 km. (Biseo-Castellano, 381 km/t.) jne.

Lennuväe komplekteerimine. Õhuministeeriumi poolt lennukite astuda soovijatele perioodiliselt korraldatavatest katsetest osavõtjate arv on alati määratu suur.

Kuna võistluste korraldamine on keerukas, siis on kaalumisel üleminek lennukite teissugusele komplekteerimise viisile, mis annaks Itaalia lennukite mitte ainult lendava koosseisu, vaid ka kogu arvu vajalikku abipersonaali. Komplekteerimine toimiks peamiselt noortemeeste seast, kes töötavad lennukitehastes, kuuluvad mitmesuguste lennukite ettevalmistuskursuste kuulajaskonda, purilendurite hulka jne.

Lõpuks tuleb tähendada, et juba alates algkoolist leiab Itaalia noorsoo loomulik huvi lennuasjanduse vastu asjatundlikku arendamist otstarbekalt ja hästi korraldatud lennukimudelite ehitamise kursuste ja vastavate võistluste korraldamise näol.

Ülaltoodud lühidat andmed näitavad, et Itaalia lennukite arv on lühikese aja jooksul kasvanud suureks, võimsaks õhuarmeeks, kes oma tegevuse ja saavutustega on kaasa aidanud lennuasjanduse üldisele arengule ja kes praegugi näib jõuliselt sammuvat edu teed.

Kapten

Ernst-Otto Matisoo †

21. 01. 38. suri ootamatult 7. Jalaväerügemendi kapten Ernst-Otto Matisoo (end. Mattisson). Teda jäi leinama abikaasa alaealise tütreaga, omaksed ja rohkearvuline kaasteenijate ja sõprade pere.

Kpt. Matisoo sündis 8. juunil 1896. a. Ta evis gümnaasiumi hariduse. Sõjalise hariduse sai 1917. a. I Peterhofi lipnike koolis; alalisväe ohvitseride kursuse lõpetas 1927. a. ja majanduskursused 1933. a. Leitnandi auastmesse kõrgendati 24. 02. 28. ja kapteniks 24. 02. 34. Maailmasõja tegi kaasa 167. Ostroõski polguga. Vabadussõjast võttis osa 6. Jalaväe polgu koosseisus, teenides ligikaudu üks aasta eesliinil hinnatud juhina. Vabadussõja lõppedes demobiliseerus, siirdudes põllumajanduslikule alale. Omas Vabadussõja mälestusmärgi ja Läti Vabariigi 10. aastapäeva mälestusmedali. Astus uuesti sõjaväeteenistusse 7. Jalaväerügementi 1925. a., teenides 10 viimast aastat vastutusrikkail majandusala ametikohtadel.

Kpt. Matisood tunni kui arenenud kohusetundega ja suure töövõimega ohvitseri, kellel

Kapten E. Matisoo.

nagu ei olnudki isiklikku eraelu — nii armastas ta oma kutset ja ametit. Veel 21. jaanuari varahommikul ta asus veidi haiglasena teele kursustele sõiduks, kuid samas lakkas süda töötamast. Alati asjalik, õiglane ja südamlük — sellisena pälvis ta oma ülemate, kaasteenijate ja alluvate tõsise lugupidamise.

Puhka rahu vabas isamaa mullas, mille vabaduse ja hüvangu eest Sa võitlesid ja töötasid mehiselt!
—er.

Hobukaotustest.

Leitnant J. Kukk.

Hobune osutub tänapäeval, vaatamata mootorsõidukite ja -veokite kiirele arengule, väga tähtsaks veo- ja liikumisabinõuks sõjaväes. Hobust tuleb pidada nagu relvi ja muud varustustki sõjaväe väärtuslikumaks varaks. Seepärast on tarvis rahu ajal hästi tundma õppida hobuse tervishoiulist hooldamise ja ekspuaterimise põhinõudeid. Selliste põhimõtete populaarsus tagab, et sõja korral üldised loomatervishoiulised tingimused, ravimise teostamine ja profülaktiliste nõuete rakendamine organiseeritakse ja korrastatakse eeskujulikult.

Võitlevatele osadele vajaliku varustuse hulga suurenemine nõuab tänapäeval suuremaid voore ja intensiivsemat juurdevedu. Suurtükivägi on väekoondistes, ennemaailmasõjajaegsete organisatsioonidega võrreldes,

tunduvalt suurenenud. Need kaks tegurit on põhjustanud olukorra, et hobuste arv on diviisis, ennemaailmasõjajaegse diviisi koosseisuga võrreldes, tõusnud neljakordseks, vaatamata sellele, et tänapäeval kuulub diviisi koosseisu sadasid lahingu- ja transportmasinaid.

Hobuste arvu suurenemine, sõjatehnika tõhus areng ja sõjateempo kiirenemine on omakorda tegurid, mis viipavad sellele, et hobukaotused kujunevad tulevikusõjas tunduvalt suuremaiks maailmasõjajaegseist.

Eestoodut arvestades pole huvituseta jälgida maailmasõja päevil säilinud andmeid hobukaotuste kohta.

Kahjuks ei ole hobukaotusi käsitavad statistilised andmed täielikud, vaid neis leidub kohati vähemaid või suuremaid lün-

ke. Samuti, kuna igas riigis on statistilisi andmeid kogutud oma süsteemi järgi, puudub neil vajalik ühtlus. Siiski pakuvad nad küllalt kujukat ülevaadet ja lubavad teha mõningaid järeldusi tulevikusõjaks.

Andmeid hobukaotuste kohta möödunud sõdadest.

Kuni maailmasõjani ei pöördud hobuste kaotustele erilist tähelepanu. Seetõttu oli sõja alates kõikide riikide veterinaarala organiseeritud pealiskaudselt. Kuid juba esimestel sõjakuudel selgusid vet-ala korraldamise puudused ja mitmed riigid, eeskätt Saksamaa, teostas sel alal, sõja algul omatud kogemusi rakendades, põhjalikke reforme. Inglis- ja Prantsusmaa viivitasid vet-ala ümberkorraldamisega ja osalt seepärast osutusid ka nende kaotused suureks. Üksikute riikide järgi on andmed järgmised:

Saksamaa astus sõtta nõrga vet-alalise organisatsiooniga: vet-varustus oli puudulik, väeosadel puudusid vet-laatsaretid, rahuajal ei oldud küllaldaselt ettevalmistatud spetsialiste (epizootolooge, bakteriolooge, serolooge j. t.) jne. Seetõttu ei suudetud organiseerida rindel vajalikus ulatuses nakkushaiguste tõkestamist ega ravi- ja evakuatsiooniteenistust. Alles siis, kui nakkushaiguste leving muutus äärmiselt massendavaks, loodi nihästi ida- kui ka länerindel vajalik veterinaarteenistuse võrk.

Saksamaa armeest käis sõja vältel läbi 66% kogu maa hobutagavarast ehk 2 500 000 pead. Armees koosseisus oli alaliselt umbes 1 236 000 hobust. Sõja kestel registreeriti 7 000 000 haigestumist, mis teeb välja sõjaväest läbikäinud hobuste arvust 280%, s. t. iga hobune viibis teenistusaja vältel umbes kolm korda laatsaretis. Vigastuste või haiguste iseloomu järgi esines kõige rohkem kärnatõbiseid (827 740 hob.), siis kurnatuid (558 540 hob.), hõõrumis- ja pigistushaigeid (445 690 hob.), tiiruhaigeid (417 980 hob.), laskehaavadega (405 101 hob.), j. t. Seejuures osutusid 18% kõigist ravil viibinud hobustest rasketeks haigeteks. Saksa armee kaotas sõja kestel 900 000 hobust, kusjuures 660 000 oli lõppenuid, hukatuid, vangilangenuid, teadmata kadunud, jne., kuna 240 000 praagiti välja kui sõjaväele mittekõlblikud. Täheandab, Saksamaa kaotas maailmasõjas üldisest hobuste arvust 36%.

Prantsusmaa astus maailmasõtta samuti mitterahuldava vet-organisatsiooniga, milline olukord püsis peagu sõja lõpuni. Seetõttu osutusid Prantsusmaa kaotused ho-

buste alal suhteliselt kaks korda suuremaiks Saksamaa kaotusist.

Prantsusmaa sõjaväest käis läbi ligi 58% riigis olevast hobuste arvust ehk 1 880 000 pead.*) Emamaa hobustest ei jätkunud ja osa hobuseid tuli importida asumaadest ja Ameerikast (imporditi 525 000 hob. ja muulat). Armees koosseisus oli alaliselt keskmiselt 854 000 hobust. Sõja kestel oli laatsarettides 7 000 000 hobust ehk 388% armeest läbikäinud hobuste arvust, s. t. iga hobune viibis teenistusaja kestel keskmiselt neli korda ravimisel. Koosseisus olevaist hobustest viibis keskmiselt 15—21% alaliselt laatsarettides. Üldisest sõjaväest läbikäinud hobuste arvust kaotas Prantsusmaa 1 139 490 hobust, s. o. 76%. Kaotustest langes kärnatõve arvele üle 500 000 ja tatitõve arvele ligi 21 000 hobust. Suuri ohvreid nõudsid ka nõlg ja epizootiline lümfangiit.

Inglismaa veterinaarkorraldus oli parem, sest just enne sõja puhkemist reformeeriti armee veterinaar-organisatsiooni. Siiski osutus ka Inglismaa vet-ala korraldus puudulikuks ja kaotuste % küllalt kõrgeks.

Inglismaal (saartel) lõppes oma hobuste tagavara juba 1916. a. lõpul ja hiljem hangiti sõjaväele vajalikud hobused dominiionest. Inglise armeest käis läbi üldse 1 290 000 hobust. Sõja vältel viibisid vet-laatsarettides 2 526 549 hobust, ehk 199%, s. t. iga hobune viibis teenistusaja kestel keskmiselt kaks korda laatsaretis. Armees oli alaliselt kohal umbes 870 000 hobust. Alalisest hobukoosseisust oli päevas laatsarettides keskmiselt 11%, ehk 110 000 hobust. Inglismaa kaotas sõjas 529 564 hobust ehk 41% kogu sõjaväes olnud hobuste arvust.

Venemaa sõjavägi oli maailmasõtta astudes veterinaarteenistuseliselt peagu rahuldavalt korraldatud, kuid sõja alates laiaulatuslikult puhkenud nakkushaigused ja üldine maa nõrk veterinaarne olukord tõestasid peagi, et veterinaarteenistus ei ole armees sõja tarvis küllalt tõhusalt organiseeritud.

Venemaa osutus maailmasõjast osavõtnud riigest ainukeseks, kes ei kannatanud hobuste puuduse all. Sõjaväkke mobiliseeriti sõja kestel üldse 3 164 000 hobust, kuid see moodustas vaid 9% riigi hobukontingendist. Venemaa suhtes on säilinud täpsemaid andmeid vaid kahe perioodi kohta.

Esimene periood oleks sõja algusest kuni

*) Nende hulgas oli vähemalt 150 000 muulat. Järgnevates tekstis esinevates arvudes on ka muulat loetud hobuste hulka.

Leitnant Nikolai Olem †

26. jaanuaril s. a. suri pikaldase raske kop-suhaiguse tagajärjel üks soomusrongide vete-raane — leitn. N. Olem. Noore koolipoisina (sünd. 27. 06. 1901) astus ta 29. nov. 1918. a. vabatahtlikult soomusrongile Nr. 1, olles seega üks meie esimesi soomusronglasi.

Nii lahinguülesandeid Vabadussõjas kui ka suuri jõupingutusi nõudvaid ametikohustusi ra-hu ajal N. Olem täitis suure kohusetruuduse ja hoolega. Lahinguis esines ta alati vaprast. Selgesti on meeles N. Olem'i raskeim päev soomusrongil — 23. aprill 1919. Vaenlane oli tun-ginud lõunast Võru jaamale mõne km lähedusse ja ähvardas tõsiselt meie Petseri rajoonis teot-sevaid vägesid. Ülemjuhataja loeb toda olukor-da üheks kriitilisemaks Vabadussõjas. Vaen-lase tagasitõrjumiseks läks soomusrongilt Nr. 1 (hiljem „Kapten Irv“) välja peagu kogu mees-kond — nende hulgas ka vabatahtlik N. Olem. Vaenlase väljalöömise järele mitmest külast ja metsatukkadest soomusrongi dessant jõudis Va-na-Kasaritsa lähedusse, Lüllemäele. Seal ägedas lahingus punaväe kursantide vastu võitles N. Olem esireas, kuni ta käesolevate mälestussõ-nade kirjutajast paarkümmend sammu vasakul langes maha raskelt haavatuna. Kuul oli tun-ginud rinnust läbi ja vigastanud kopsu. Haa-vatu verekaotus oli suur. Arst andis vähe loo-tusi ta ellujäämiseks. Kuid kadunu üldiselt

Leitnant N. Olem

hea tervis ja kindel elutahe võitis. Ta para-nes nii, et 6. aug. 1921. a. võis lõpetada Sõja-kooli. Hiljemini ta teenis jälle soomusrongidel ja viimased kolm aastat Pioneripataljonis. Viibis pikemat aega ravimisel Seli sanatooriumis.

Leitn. Olemi põrm sängitati maamulda sõja-väeliste auavaldustega 30. jaan. s. a. Tallinna sõjaväe kalmistule. Viimsel teekonnal olid teda saatmas leinaja lesk kümneaastase poja-ga, ema, õed, Pioneripataljoni ülem ja ohvitser ning ta vabadussõjaaegseid kaasvõitlejaid „Kap-ten Irve Soomusronglaste Seltsist“, kellede ni-mel pandi ka pärgi hauale.

Olgu sulle kerge kodumaa muld!

1916. aastani. Sel ajavahemikul oli armees 1 403 334 hobust (teiste andmete järgi 1 369 608 hob.). Samal perioodil toodi laatsarettidesse kokku 1 528 520 hobust ehk ligi 109% üldarvust, kelledest tervistunudena väeosadesse tagasi saadeti 1 403 092 hobust ehk 91,79%. Hobuseid langes sel perioodil rivist välja 296 171 ehk 21—22% (neist lõppenutena 94 857 hob. ja hukatutena 30 571 hob.). Päevas oli laatsarettides hai-geid keskmiselt 63 078 hobust, s. o. 4,5%. Ühe haige hobuse tervistumiseks kulus keskmiselt 16,4 päeva.

Teise perioodi moodustab 1916. aasta. Sel ajavahemikul oli armees 1 392 508 ho-bust. Aasta kestel toodi vet-laatsarettidesse kokku 1 288 445 hobust ehk umbes 88% alalolevate hobuste arvust, kelledest tervis-tus 1 142 677 hobust ehk 88,68%. Sel pe-rioodil kaotas armee 100 782 hobust (teiste

andmete järgi 145 768 hob.) ehk 7,24% (neist lõppenutena 58 748 hob. ja hukatute-na 26 121 hob.). Päevas oli laatsarettides haigeid keskmiselt 77 694 hob. ehk 5,58%. Ühe haige hobuse tervistumiseks kulus keskmiselt 20,4 päeva.

Üldiselt on aga Venemaa statistilised andmed ebatäpsed ja mitmete autorite jär-gi lahkuminevad. Üksikud uurijad tõenda-vad koguni, et Venemaa hobukaotused olid suhteliselt niisama suured kui Prantsus-maal.

Eesti Vabadussõja ajal mobili-seeriti 10 000 hobust, mis moodustas 7% riigi hobuste üldarvust. Keskmise sõjaväe hobukoosseis oli 7000 hobust. Sõja kestel haigestusid 24 407 hobust ehk 228% ja kao-tati 962 hobust ehk 9,6% sõjast osavõtnud hobuste hulgast.

Hobukaotuste analüüs.

Hobukaotusi rühmitatakse rivist välja langemise üldpõhjust arvestades haigestumiskaotusteks ja lahingukaotusteks. Haigestumiskaotused on need, kui hobused rivist välja langevad sõjaolukorras tekkivate halbade zoohügieeniliste tingimuste tõttu (liiga raske töö, puudulik söötmine, ilmastikuolude mõju, halvavad või kohandamata rakmed, nakkushaigused, jne.). Lahingukaotused on need, mis tekivad otseselt vaenlase relvade läbi.

Evakuatsiooni ja amortisatsiooni mõttes jaotatakse kaotused jäädavateks (lõppenud, hukatud, vangi langenud, teadmata kadunud, jne.) ja veterinaarseteks, s. o. ajutiselt rivist väljalangenuiks, kes tervistudes rivisse tagasi tulevad, kuigi hiljem osa neist langeb jäädavate kaotuste hulka (evakuatsiooni kestel või laatsarettides lõppevad, hukatavad, jne.). Prognoosi (tervistumise võimaluste hinnangu) suhtes liigitatakse veterinaarkaotused veel kergeteks (vajavad tervistumiseks aega kuni 10 päeva), keskmisteks (tervistuvad 1—4 nädala jooksul) ja rasketeks (tervistuvad 1—3 kuu vältel).

N. M. Nikol'ski järgi on eelmainitud kaotuste liigid alljärgnevas sõltuvuses:

	Üldisest kaotuste hulgast %-ti			
	Jäädavaid kaotusi	Veterinaarkaotusi		
		Kergeteks	Kesk- misi	Ras- keid
Lahingukaotusi	30	30	20	20
Haigestumiskaotusi	8—10	40—45	30	20

Milliste haiguste või milliste põhjuste tõttu hobused sõjategevuses rivist välja langevad, selle kohta on andmed sõja üksikute perioodide ja üksikute riikide suhtes teataval määral erinevad, sest olukorrad hobuste ekspluateerimiseks ja tervishoiuliste tingimuste säilitamiseks olid väga muutlikud. Lahkuminekuile vaatamata annavad need andmed siiski kujuka pildi sõjaolukorras tekkivate haiguste ja vigastuste kohta üldiselt ning üksikute haigus- ja vigastusjuhtude sageduse suhtes eraldi.

Järgnev tabel selgitab Saksa sõjaväest maailmasõja lõpul rivist välja langenud hobuste haiguste ja vigastuste iseloomu. (Vt. ülaltoodud tabel.)

Toodud andmeist nähtub, et nakkushaigete ja osalt ka kurnatute % on suur, mis tuleb panna tol ajal saksa sõjaväes valitunud söödapuuduse arvele.

Kuna eeltoodud andmed on pärit sõja

Haiguste liike	Veebruaris 1918. a.		Mais 1918. a.	
	Arv	%	Arv	%
Seedeorganite haigustega (tiiruhaiged)	7 519	}13,4	10 166	}18
Kurnatuid	12 102		20 734	
Lahinguhaavadega (nende hulgas ka sõjagaas- mürgistatud, veebruaris 410 ja mais 312 hob.)	32 158	22	44 362	26
Pigistustega, kirurgiliste vigastustega ja jäsemete haigustega	10 141	7	15 842	9
Kärnatõbiseid	82 030	}57	76 000	}46
Nakkavas kehvvveresuses haiged	2 434		2 836	
Tatitõbiseid	98		56	

lõpult, siis esitan võrdluseks Vene andmeid sõja varasemast perioodist. Järgnevad andmed haaravad sõja algusest kuni 1916. a. lõpuni vene veterinaarlaatsarettidest läbi käinud 2 823 180 patsiendi rühmitust haiguse iseloomu järgi.

Haiguste liike	% -ti üldkaotustest	
	Sõja algusest kuni 1916. a. lõpuni	1916. a. jooksul
Pigistuste, mehaaniliste ja traumaliste vigastustega	61,45	49,13
Seedeorganite haigustega ja kurnatuid	21,11	16,02
Nakkushaigustega	7,17	3,68
Lahinguhaavadega	2,66	1,53
Teiste haigustega	21,25	17,86

Selles tabelis torkab silma väike nakkushaigete ja lahinguhaavadega, kuid suur pigistuste ja teiste mehaaniliste vigastustega rivist väljalangenud hobuste %. Nakkushaiguste vähesus on seletatav just sellega, et need andmed on pärit sõja esimesest poolest, millal nakkushaiguste leving ei olnud eriti intensiivne. Pigistuste, traumaliste ja mehaaniliste vigastuste suur arv on seletatav sellega, et andmed on pärit manööversõja päevilt, millal selliseid vigastusi tekib kõige rohkem, osalt sellega, et hobuste ekspluateerimise distsipliin oli vene sõjaväes nõrgem kui saksa sõjaväes. Võimalik, et ka vene hobuserakmed olid halvemad (rasked loogata rangid voori- ja suurtükihobustel), mis soodustasid pigistuste j. t. mehaaniliste vigastuste tekkimist. Lahinguhaavatute madalat %-ti seletavad vene autorid nii, et kergeid haavatuid ravitud väeosades ambulatoorselt ja nad jäänud registreerimata, kuna rasked haava-

tud, halva evakuatsioonikorralduse tõttu, hukatud või jäetud lihtsalt lahinguväljale maha.

Statistiliste andmete varal võib öelda, et lahingukaotused on tunduvalt väiksemad haigestumiskaotustest ja moodustavad keskmiselt 20% kaotuste üldarvust.

Edasi tutvume lähemalt jäädavate kaotustega. Seda kaotuste rühma iseloomustab 1916. a. vene sõjaväe jäädavate kaotuste (296 171 hobust) jagunemine liikide järgi:

Jäädavaid kaotusi	Arv	Jäädavatest kaotustest %-ti	Hobuste üldarvust %-ti
Vaenlase poolt hävitatud	36 541	12,2	2,7
Vangi langenud ja teadmata kadunud	31 364	11,0	2,2
Lõppenud ja hukatud haavade tagajärjel	7 557	2,7	0,6
Lõppenud ja hukatud haiguste tõttu	113 477	38,0	8,5
Jäetud hokalikele elanikele, praagitud, lahinguväljale maha jäetud	107 232	36,1	8,0
Kokku:	296 171	100 %	22 %

Keskmised hobukaotuste normid:

	Päevas kaotusi %-ti	Üldkaotustest %-ti			
		Jäädavaid kaotusi	Jäävad ravimisele väeossa	Evakueeritakse ravimiseks	
				Diviisi ja korpuse laatsaretti	Armee ja rinde laatsaretti
I Haigestumiskaotusi					
a) Jalaväe, suurtükiväe ja ratsaväe rügementides kohal seistes	0,2	8—10	40—50	20—30	20
b) Jalaväe, suurtükiväe ja ratsaväe rügementides ja tagala osades rännakut sooritades					
1) kerge töö korral	0,2—0,3				
2) pingutava töö korral	0,4—0,5				
c) Jala- ja suurtükiväe rügementides ja tagala osades pingutava töö korral rasketes geograafilistes ja halbades meteoroloogilistes tingimustes	0,5—0,8				
e) Ratsaväe osades eelmiste tingimuste korral	0,5—1,0				
II Lahingukaotusi.					
a) Jalaväediviisis:		30	30—40	15—20	15—20
1) kergete lahingute korral	0,3—0,5				
2) keskmiste lahingute korral	0,5—1,0				
3) pingutavate lahingute korral	1,0—2,0				
b) Ratsaväe diviisis (tagala osad välja arvatud):					
1) kergetes lahingutes	1—3				
2) keskmistes lahingutes	2—5				
3) pingutavates lahingutes	5—10				
4) tagala osades — samad kaotused nagu jalaväediviisis					

Tabelist nähtub, et kaks viimast liiki moodustavad lõviosa jäädavaist kaotusist. Vene uurijad väidavad, et kui mitte 75%, siis vähemalt 50% kahe viimase liigi all hukunuist oluks päästetud — kui veterinaar-organisatsioon oluks eeskujulik ja tõhus.

Hobukaotuste suurus väekoondistes.

Veterinaarteenistuse korraldamise huvides osutuvad tähtsaks umbkaudsed kalkulationsioonid võimalikkude kaotuste kohta. Eriti tähtis on teada väeosadest evakueerimisele kuuluvate hobuste hulka, sest evakueeritavate hobuste arv on peamiseks teguriks veterinaarsete ravi- ja evakuatsiooniasutuste võrgu loomisel ning nimetatud asutuste koosseisude kindlaksmääramisel. Vene autor N. M. Nikol'ski on maailmasõja statistiliste andmete põhjal koostanud hobukaotuste arvestamiseks alljärgneva tabeli.

Loomulikult võib seda tabelit kasutada vaid üldiste kalkulationsioonide tegemisel, sest kaotuste suurus on väga tihedalt sõltuv paljudest teguritest, millised kas soodustavalt või raskendavalt mõjustavad veterinaar-

olukorda. Samuti tuleb eeltoodud tabeli rakendamisel arvestada RKKA väeosade ja väekoondiste koosseisusid ja kalkulatsioonide tegemisel teha vastavaid korrekture.

Kokkuvõtte ja järeldusi.

Eeltoodud statistilised andmed selgitavad üldjoontes hobukaotuste suurust ja nende jagunemist haiguste iseloomu järgi.

Nähtub, et lahingukaotused on võrdlemisi väiksema tähtsusega kui haigestumiskao- tused, kuna moodustavad vaid 20% üld- kaotustest. Maaõõsõja mitmesuguste pe- rioidide ja eriolukordade lähem uurimine näitab, et lahingukaotuste % jääb üldiselt enamvähem konstantseks. Sõja algul, ma- nõõversõja oludes, tekkisid need kaotused peamiselt püssi- ja kuulipildujatule mõjul, kuna sõja lõpu poole, positsioonisõja oludes, tekkisid lahingukaotusi just suurtüki- ja lennuvägi. Järelikult ei põhjusta hobukaotusi mitteniivõrd vaen- lase relvad kui just hobuste eks- pluateerimisega seotud tervis- hoiuliste nõuete puudulik täit- mine.

Veterinaarkaotuste suur % põhjustas ho- buste kauaajalisi eemalejäämisi rivist. Ta- valiselt viibis väeosadel nimekirjas olevaist hobustest 10—20% laatsarettides ravimisel. Loomulikult, kui taheti säilitada väeosade täielikku lahinguvõimet, tuli hobukoosseisu suurendada 10—20% võrra ainult sel põh- jusel, et asendada haiguste tõttu väeosast eemal viibivaid hobuseid.

Veterinaarkaotusi põhjustasid eeskätt nakkushaigused. See haiguste liik levis sõ- ja ajal võrdlemisi kiiresti ja mitte ainult sõjaväes, vaid ka eraisikute hobuste keskel. Taudidest esinesid peamiselt kärnatõbi, ta- titõbi, nakkav kehvveresus, rinnataud, si- berikatki, epizootiline lümfangiit, piroplas- moos, nõlg j. t. Taudide levingut soodusta- sid mitmesuguste loomatervishoiuliste nõuete kui ka mõnede veterinaarteenistustlike alade puudulik täitmine (veterinaarluure pealiskaudsus, viivitamine haigestunud loo- made isoleerimisega ja evakueerimisega, rekvireeritud hobuste pealiskaudne tervis- lik ülevaatus, jne.). Üheks taudide levin- gut soodustavaks asjaoluks oli, et avastatud taudipesi ei likvideeritud küllalt kindlakäe- liselt, kategooriliselt. Järelikult — sõ- ja korral, ja rahu ajalgi, tuleb silmas pidada neid tegureid, millised nakkushaiguste levin- gut soodustavad ja nende tõkes- tamiseks rakendada kõik pro- fülaktika- ja tõrjevahendid.

Veterinaarkaotusi põhjustanud mittentak- vate haigustega patsientidest olid esiko- hal rakmetest tingitud vigastustega ja kurn- natud hobused. Esimesi haigestumisi esi- nes rohkem manööversõjas, kurnatuid — sõja lõpupäevil. Andmed näitavad, et rak- metest tingitud vigastuste läbi ei langenud väga palju hobuseid lõplikult rivist välja (jäädavate kaotused), aga kurnatud hobuste suhtes kujunesid kaotused väga suureks, sest tavaliselt langes suur hulk neist tau- dide ohvriks. Üldiselt täheldati, et nenditud haigestumisjuhtude hulk kasvas siis, kui väeosad teotsesid halbades geograafilistes ja kliimatilistes oludes. Mainitud liiki hai- gestumisi põhjustas eeskätt just halb ho- buste ekspluateerimine (halvasti sobitatud rakmed, ebaõige rakendamine, liiga raske töö, ilmastikuolud, halvad söödad, korratu söötmine, jne.). Osa mainitud haigestu- mistest oluiks muidugi korraliku hobuste hooldamise teel välditavad. Järelikult tuleb rahu ajal sõdurkonnale õpetada ja sisendada hobuste ekspluateerimise põhimõtteid küllaldase üksikasjalikkusega.

Kirjutise algul mainisin, et on tekkinud terve rida tegureid, mis hobukaotuse %-di tõstavad tulevikusõjas suuremaks kui see oli möödunud sõdades. Need tegurid on: hobuste arvu absoluutne ja relatiivne suu- renemine väekoondises (peamiselt suurtüki- väe arvel), hobuste koondumine rinde lähe- dusse (sest hobune on ikkagi paremaks lii- kumise- ja veoabinõuks maastikul), suurtükiväe tuleulatuse suurenemine ja len- nuväe areng (võimaldavad tule kandmist sügavamale vaenlase tagalasse) ja sõjatem- po kiirenemine. (Arvestuste järgi oli maa- ilmasõjas intensiivseid lahingupäevi aas- tas 60—80, kuid tulevikusõjas arvatakse neid olevat $\frac{1}{3}$ — $\frac{1}{2}$ kõigist sõjapäevist). Loetle- tud asjaolud põhjustavadki veterinaarala- liste kaotuste suurenemist. Seepärast tuleb väliveterinaarteenistus- like korralduste kehistamisel tõsiselt arvestada eeltoodud as- jaolusid, et vet-ala ei jääks maha üldisest tagalateenistuse evo- lutsioonist, millele viimasel ajal loovutatakse üha rohkem tähelepanu.

Asjaolu, et Lääne-Euroopa riigid olid sunnitud möödunud sõja ajal importima hobuseid, viitab sellele, et meilgi võib sõja korral tekkida tarvidus hobuste importimi- seks — ja varsti pärast sõja puhkemist. Jä- relikult ei tohi meie hobustega varustamise

küsimusse suhtuda sellise passiivsusega, nagu seda võidi teha maailmasõja päevil Venemaal, kus hobuseid oli külluses.

Allikaid: 1) Polevaja vojenno-veterinarnaja sluz̄ba, pod redaktsiej N. M. Nikolskogo, Moskva 1934.

2) J. V. Šur i N. M. Špajer, Vojenno-veterinarnaja sluz̄ba, Moskva 1928.

3) Dr. Kiesewetter. Das russische Militär-Veterinärwesen unter Friedens- und Feldverhältnissen, Berlin 1932.

4) Dr. Krause. Das französische Militär-Veterinärwesen unter Friedens- und Feldverhältnissen, Berlin 1931.

5) Pod redakts. N. M. Nikolskogo, Veterinarnaja taktika, Moskva-Leningrad 1935.

6) N. Špajer, Vojennaja lošad, Moskva 1936.

Heinapaagistamine ja paagistatud heinte kasutamine sõjaväes.

Leitnant J. Vint.

Heinte paagistamist ehk pressimist teostatakse eesmärgil:

- säästa ruumi heinte ladusesse, koormaisse ja vaguneisse paigutamisel; eriti on paagistamine tarvilik heinte turustamisel, kui heinu tuleb transportida suurematele kaugustele kas raud-, vee- või maanteel, sest lahtise heina transport osutub äärmiselt tülikaks; teiseks mahub paagistatud heina ca 2—3 korra rohkem koormasse, autole või vagunisse;
- soodustada heinte vedu (raud-, maan- ja veeteedel) ja vältida lahtise heina transportimist, mis tülikas, kallim ja mille juures läheb palju heinu kaduma; pealegi osutub lahtine hein eriti tundlikuks ilmastikuoludele ja tuleohule;
- soodustada heinte säilitamist vastavais hoidlasis ehk küünides, sest kuivalt paagistatud heinad (mis paagistatud 2—3 kuud pärast niitmist) ei lähe kuumaks ega tolmama, milline nähe esineb aga tavaliselt lahtiste heinte säilitamisel.

Eestoodud heinapaagistamise üldpõhimõtted on täiel määral kehtivad ka sõjaväe heintega varustamise suhtes.

Sõjaväeüksuste heintega varustamisel kehtib põhimõte, et üksused kasutaks peamiselt kohalikke tagavarasid, seda sellepärast, et heinte juurdevedu tema suure koguse poolest osutub tülikaks ja nõuab palju transportvahendeid. Kuid on olukordi, kus väeosad ei saa kasutada kohalikke heinatagavarasid või kus väeosad ei suuda enam kohapealt soetada tarvilikku kogust heinu. Neil juhtudel tuleb väeosi varustada heintega juurdeveo teel. Selleks, et hõlbustada ja

soodustada heinte juurdevedu, tuleb nende kogust või mahtu vähendada, mida saavutatakse paagistamise ehk pressimise teel.

Heinapaagistajaid on kolm tüüpi: käsi (inimjõul), hobuse- ja mehaanilise jõuga töötavad heinapaagistajad.

Hobuse- ja mehaanilise jõuga töötavaid heinapaagistajaid meie väike- ja kesktalundis ei ole; nendega on varustatud vaid üksikud suurtalundid. Hobuse- ja eriti mehaanilise jõuga töötavad heinapaagistajad võivad maldavad aga palju suuremat tööproduktiivsust ja suuremat heina kokkusurvet kui käsiheinapaagistaja. Heinapaagistajate tööproduktiivsuse illustreerimiseks alljärgnevat arvestust:¹⁾ arvestame käsiheinapaagistaja ööpäevase töövõimsuse 1, siis mehaanilisel heinapaagistamisel on see: hobusejõul töötava heinapaagistaja juures 2,5 korda, mootorheinapaagistaja juures — 3,5 korda ja aurujõul töötava heinapaagistaja juures 5,5 korda suurem. Siinjuures tuleb veel pidada silmas seda, et mehaanilisel paagistamisel traadi kulu on väiksem (pall on tihedam).

Paagistamiseks tuleb tarvitada:

- söödaks kõlblikku ja
- täiesti läbikuivanud heina.

Heinapaagistamist ei või teostada otsekohe pärast heinakogumist. Tuleb lasta heintel enim seista kuhilais, saadudes või küünides. Tavaliselt lastakse heintel kuivada 2—4 nädalat, kuid paremal juhul isegi 2—3 kuud ja siis alles alustatakse heinapaagistamise tööd. Selliselt seiskunud ja läbikuivanud hein evib ainult loomulikku niiskust; ta ei kaota hilisemal säilitamisel oma loomulikku värvingut ja lõhna. Säärane hein, mis

¹⁾ B. V. Protopopov, Senosnabženie i voina, lk. 123.

kõigiti reeglite kohaselt paagistatud, ei lähe talve jooksul ilmastiku muutuste tagajärjel rikke, s. t. tolmama, on sobiv pikemaajalisel säilitamisel ja vastupidav veoks suuremaile kaugusile. Eestoodud väide on kehtiv ainult siis, kui hein on koristatud ajaldi ja paagistatud nõuete kohaselt.

Mobilisatsiooni korraks ja sõjatagavaraks võib paagistada ainult sääraseid heinu, mis peale niitmist on seiskunud 2—4 kuud ja milised on täiesti kuivad. Vähekuivanud ja vastakoristatud heinte paagistamine ei osutu otstarbekohaseks, sest selliselt paagistatud hein ei osutu kõlblikuks pikemaajaliseks säilitamiseks.

Heintekaubanduses eritellakse:²⁾

- suvist ja
- talvist heinapaagistamist.

Suviseks heinapaagistamiseks tavatsetakse nimetada säärast, kus heinte paagistamine toimub ajavahemikus juulist — oktoobrini, seejuures on veel nõudeks, et paagistamine toimuks kuiva ilmaga. Kui olude sunnil tuleb ette võtta heinapaagistamist vihmasel ajal, siis tuleb paagistamist teostada vastavates kuurides või laoruumides, kuhu heinad varem kuival ajal on sisse veetud.

Talviseks heinapaagistamiseks tavatsetakse nimetada säärast heintepaagistamist, mis toimub talvel; samuti kuulub viimase liigitelu alla ka heintepaagistamine halva ilmaga välioludes, kus sademed võivad suurendada heinte loomulikkust niiskust. Talvisel heinapaagistamisel tuleb heinapalle võimalikult vähe kokku suruda, et vältida heinte tolmumist ja tagada pikemaajalist säilitamist.

Talvise heinapaagistamise juures võib juhtuda, et isegi minimaalselt kokkusurutud heinapallid pole kõlblikud pikemaajaliseks säilitamiseks suurtes kogustes kinnistes tuletamata ruumes; sääraseid heinad lähevad kiirelt rikke ja on eriti tundlikud ilmastiku muutustele. Rikkiminevõime ehk kõlbmatuks muutuva heinapalli väliseks tunnuseks on: sidumistetraadi roostetamine, pallide pehmenemine, pallide kuumenemine ja hallituse tekkimine heintele. Seepärast tuleb heinapaagistamisel pidada silmas järgmist:

- paagistamist teostada võimalikult suvel, kuiva ilmaga või sajuste ilmadega kinnises ruumis;
- vihma- ja lumesadude ajal vastavate ruumide puuduses ei tohi ette võtta heinte paagistamist;
- paagistada tuleb ainult täiesti kuiva heina, kusjuures talvel tuleb vältida seda, et heinte sisse ei satuks lund või jäätükke;

- paagistamise juures jälgida seda, et paagistatavate heinte sisse ei satuks heinasaadudest ja -kuhjades alus- ja pealmise kihiga heina, mis on märg või juba hallitama või tolmama läinud;
- võtta reeglina, et heinte paagistamist väljas teostada ainult kuiva ilmaga;
- eriti hoiduda heinte paagistamisest vihmaga, kui paagistatavad heinapallid kuuluvad pikemaajaliseks säilitamiseks või need nähakse ette mobilisatsiooni või sõjatagavaraks.

Heinapaagistamisel kasutatakse sidumismaterjalina tavaliselt pehmet raudtraati. Kasutatakse veel mõningaid surrogaate, kuid viimased pole soovitatavad, sest nendega seotud heinapallid ei evi küllalt vastupidavust transportimisel.

Heinapaagistamiseks kasutatav raudtraat peab olema võimalikult pehme, põletatud, kihtideta ja lõhedeta raudtraat; tema läbimõõt võib kõikuda 1,50—2,2 mm. Nii näiteks venelased³⁾ lubavad kasutada traati läbimõõdus 1,66—2,2 mm.

Üldiselt sobib heinapaagistamiseks põletatud, pehme raudtraat läbimõõdus 1,55—1,75 mm ja milline peab pidama vastu:

- murdepingele vähemalt 40 kg/mm²);
- painutamisele 180° all edasi-tagasi ümber silindri, raadiusega 5 mm vähemalt 25 painutust ja
- 150 mm pikkuses osas vähemalt 60 väände.

Üldiseks nõudeks heinapaagistamise traadi suhtes on, et see ei puruneks heinapallidelt viimaste transportimisel. Prantslased seavad üles nõude,⁴⁾ et heinapallid peavad vastu pidama kukkumisele 3 meetri kõrguselt, sealjuures traat ei tohi puruneda ja pall ei tohi muuta oma kuju.

Paagistatud heinu pole alati võimalik otsekohe ära tarvitada ja neid tuleb sageli jätta seisma pikemaks ajaks. Selleks, et paagistatud heinu säilitada, on vajalik vastavate laoruumide või küninide olemasolu. Meil talundis leiduvad heinakuurid jätavad veel palju soovida ja häid sobivaid kuure või küüne leidub vaid suurtaundis. See asjaolu on tingitud sellest, et meil senini heinte korralikule säilitamisele põllumajanduses on

²⁾ B. V. Protopopov, Senosnabženie i voina, Moskva, 1929, lk. 126.

³⁾ B. V. Protopopov, Senosnabženie i voina, lk. 126.

⁴⁾ Cahier des charges communes du 29 mars 1934 pour les fournitures de certaines denrées à effectuer par marchés de livraison dans magasins des subsistances militaires, Paris, 1934, p. 19.

N.-leitnant Artur Henning †

31.01.38, suri Sõjaväe Keskaiglas tiisikusse 7. Jalaväerügemendi nooremleitnant Artur Jaani p. Henning.

N.-leitn. A. Henning sündis 15. septembril 1905. a. Valga linnas. Võrsunud majanduslikult kehvadest oludest, töötas ta suveti maal, koolitades ennast omal jõul ning lõpetas Valga Poeglaste Gümnaasiumi. Töötas lühikest aega ametnikuna Valga Tööstuskoolis ja teostenud ühe aasta algkooli õpetajana, ta astus 1927. a. algul sõjaväeteenistusse Sakala Jalaväerügementi. Lõpetanud õppekompani ja Sõjakooli aspirantide kursuse, ta jäeti rühmavanemana kaadriallohviteriks Sõjakooli. Sõjakooli lõpetas eksternina 01.01.35., millal ülendati nooremleitnandiks ja määrati teenistusse 7. Jalaväerügementi.

N.-leitn. A. Henningu surmaga kaotas meie sõjavägi ühe tubli ohvitseri ja rohkearvuline sõprade pere, eriti aga rügemendi ohvitserkond, ühe hea kaasteenija ja sõbra.

N.-leitnant A. Henning.

Hea organisaator, sünnipäraste omadustega juht ja suurte pedagoogiliste teadmistega kasvataja — sellisena tunti ja hinnati Sind kõikjal.

Artur! Sit tibi terra levis! — er. —

pandud veel vähe rõhku. On ju tavaliseks nähteks veel, et talvel leidub meil ristikheina põldudel või heinamaal heinakuhje, milliseid vastavate ruumide puududes pole võimalik suvel kuival ajal sisse vedada. Tavaliselt suurtaalundeis leiduvad heinaküünid on ca 12,5 m pikad ja ca 3,0 m kõrged; põranda kõrgus — 0,3—0,5 m. Esineb ka küüne, kus laudpõrandat pole, vaid heinte alla paigutatakse hagudest kiht.

Tavaliselt heinaküüni 10 m³ ruumi võib paigutada: lahtist heina, mis sõtkutakse kinni — kuni 675 kg, paagistatud aasaheina — 6750 kg ja ristikheina või põlluheina — ca 1860 kg. Tuleb rõhutada, et heinte paigutamisel küünidesse heinte kinnisõtkumine ei osutu otstarbekohaseks. Selle tagajärjel esinevad nähted, kus heinad lähevad kuumaks ja hakkavad tolmana; seega muutuvad söödaks kõlbmatuks. Välismaail, näiteks Taanis ja Saksamaal lahtine hein paigutatakse küünidesse nii, et seda kinni ei tallata. Kuid säärasel viisil paigutatud hein võtab palju ruumi ja heinte paigutamiseks oleks tarvis palju ja suuri küüne. Selle asemel välismaail, näiteks Taanis, igas keskmises talus on olemas heinapaagistaja, mille abil kõik talu heinad ja põhk paigutatakse heinapallideks,

millised juba laotakse virnadena vastavatesse küünidesse. Siit selgub: heinapaagistamine ei soodusta ainult heinte vedu, vaid säästab ruumi heinte küüni paigutamisel.

Üldnõudeks heinaküünide suhtes tuleks märkida:

- heinaküün ei tohi olla niiske ja sademed ei tohi läbida katust ja seinu;
- küünid tuleb ehitada kuivale ja kõrgemale maapinnale;
- on otstarbekohane heinaküüni ümbritseda kraaviga, et juhtida ära maapinnas leiduvat ja sademeist kogunenud vett, mis muidu võib suurendada küünis asetsevate heinte niiskust.

Paagistatud heinte paigutamine heinaküüni või lattu toimub vastavalt olemasolevatele ruumidele. Tavaliselt asetatakse heinapallid ruumi virnadena või postidena.

Avaras heinaküünis tuleb heinapallid laduda virna, kusjuures virnade vahele ventilatsioonile eesmärgil tuleb jätta 15—20 cm laiune vahe; samuti tuleb jätta virna ja seina vahele vähemalt ca 0,5 m laiune vahe, et võimaldada virnade väliskülgedele kontrollimist heinte säilitamisel. Ruumi keskele ukse suunas tuleb jätta laiem vahe (sõltuvalt ruumi suurusele) — 1,0—1,5 m, et heinapallide

laost väljaandmisel oleks neid hõlpsam kätte saada.

Kitsas või väikeses heinaküünis tuleb heinapallid paigutada ära samuti virnadena, kuid siin virnade vahele vahesid tavaliselt ei jäeta; vahed jäetakse ainult seinte äärde ja ruumi keskele ukse suunas.

Otstarbekohaseks osutub ka heinapallide paigutamine küüni postidena; viimane moodus hõlbustab heinapallide kättesaamist laost või küünist väljaandmisel.

Millist moodust heinapallide ladumisel kasutada, selle kohta kindlat reeglit pole võimalik anda; kõik sõltub ruumist ja ajast kus ja kui kaua tuleb paagistatud heinapalle alal hoida.

Paagistatud heinte säilitamisel, eriti ruumides, kus niiskus võib tungida heinapallidesse, tuleb eriti hoolt kanda selle eest, et heinad soojaks ei läheks. Heinte soojaksmisemist võib kindlaks teha temperatuuri tõusuga, mis tõuseb mitte ainult heinapallides, vaid ka heinapalle ümbritsevas õhus. Kui sademete (vihma või lume) tõttu heinapallid niiskuvad, siis tuleb niiskunud heinapallid kuivadeks eraldada ja laduda virnadesse 5—6 rea kõrguselt ja heinapallide vahele jätta sääraseid vahed, et heinapallid üksteisest täiesti eraldatud oleksid. Peale selle tuleb ruumi hästi tuulutada.

Kui paagistatud heinte paigutamiseks puuduvad vastavad korralikud ruumid, mille line olukord sõjaajal väliolukorras tavaline, siis paigutatakse heinapallid väljale. Selleks ehitatakse maapinnale laudadest või palkidest vastav alus ehk platvorm, mille kõrgus maapinnast 0,5 m. Sellisele alusele paigutatakse heinapallid virnadena. Heinapallid laotakse virna tavaliselt 10 heinapalli laiuti ja 10 heinapalli pikuti, kusjuures kõrguti alusreast iga järgnev rida on 2 heinapalli võrra vähem.

Sääraselt ladustatud heinavirnad kuival ajal säilivad hästi. Sademete kaitseks tuleb evida iga säärase heinavirna tarvis vastavaid riided katteid (suuri presente — buntovoi present), milledega tarviduse korral tuleb heinavirnad kinni katta.

Maapinnas oleva ja sademetest kogunenud vee ärajuhtimiseks on tarvilik heinavirna ümbritseda kraaviga, mis kaevatakse tavaliselt 0,5 m. platvormi ehk aluse servast eemale. Kraavi sügavus sõltub maapinnast.

Paagistatud heinte veol, samuti nende tarvitamisel kerkib heinapallide suuruse ja raskuse küsimus. Venelaste⁵⁾ heinapallid on oma raskuselt 24,57—98,28 kg. Seejuures juba kaasajal venelased püüavad ühtlustada heinapallide raskust ja kaalutakse standart-

heinapallide kasutamisele võtmist juba rahuajal.

Prantsuse⁶⁾ sõjaväe tarvis on paagistatud heinapallide raskus 50 ja 100 kg; seejuures prantslasil on nõue, et ühes m³ peab olema:

- heinu minimaalselt 140 kg ja maksimumaalselt — 300 kg ja
- õlgi (põhku) — minimaalselt 130 kg ja maksimumaalselt — 250 kg.

Sakslaste ametlikud andmed puuduvad. Kuid saksa mehaaniline heinapaagistaja „Imperator“, mis levinenumaid Saksamaal, valmistab heinapalle suurusega 45×55×100 cm, kaalus — 30 kuni 50 kg.

Nagu selgub eestoodust, evivad heinapallid igas riigis eriraskust.

Heinapalli raskuse määritlemisel tuleb arvestada esmajoomes heina normi, mis ette nähtud hobusele päevas, ja teiseks — pallide suurust veo suhtes, sest väga raskete ja suurte heinapallide vedu osutub allüksustes (kompanis) tülikaks, eriti hobusemeestele. Kolmandaks tuleb arvestada veel seda, et heinapall sisaldaks heinu säärasel määral, et heinte jagamisel allüksusele ei esineks suuremaid raskusi ja see oleks teostatav lihtsalt, s. t. tuleb arvestada ka vastava üksuse (näit. kompani) hobuste arvu.

Heinapalli dimensioonid on suuresti sõltuvad vastava heinapaagistaja tüübist ja konstruktsioonist.

Meil näiteks Tooma sooparanduse katsejaamas tarvitusel olev käsiheinapaagistaja⁷⁾ vastavalt oma paagistamiseruumi sisemistele mõõtudele surub kokku heinad palliks, mille mõõdud järgmised: 111×68×50—60 cm, raskusega ca 50 kg.

Mainitud heinapaagistajaga saab ka väiksemaid heinapalle; sel juhul paigutatakse heinapaagistaja põhja peale teine põhi säärase paksusega, kuivõrra soovitakse vähendada heinapalli suurust ja raskust.

Eestoodud käsiheinapaagistajat on propageeritud⁸⁾ tema odavuse tõttu (maksab ca 70—80 krooni ja heinapalli paagistamiseks kulub 2 mehel 8—9 minutit), kuid puuduvad andmed, palju sääraseid heinapaagistajaid meil tarvitusele on võetud.

⁵⁾ B. V. Protopopov, Senosnabženie i voina, lk. 126.

⁶⁾ Cahier des charges communes du 29 mars 1934 pour les fournitures de certaines denrées; Paris, 1934, lk. 18.

⁷⁾ Tehnika Põllumajanduses nr. 1 (25) — 1935, agr. V. Seperi artikkel, lk. 3.

⁸⁾ Tehnika Põllumajanduses nr. 1 (25) — 1935, agr. V. Seperi artikkel, lk. 3.

N.-allohv. Karl-Robert Arbo 50-aastane.

7. veebruaril s. a. pühitseb Võru-Petseri garnisoni orkestri n.-allohvitser Karl-Robert Arbo oma 50-dat sünnipäeva.

N.-allohvitser Karl-Robert Arbo sündis 7. veebr. 1888. a. Venemaal, Vladikaukaasias, kuhu tema vanemad olid Hiiumaalt välja rännanud, kust aga hiljem oma kodukohta Eestisse tagasi tulid.

Kutsuti ajateenistusse Samurski 83. Jalgv. polgu orkestrisse, kust tuli tagasi n.-allohvitserina. Maailmasõja puhkedes mobiliseeriti ja määrati Dvinski 91. jalaväe polku. Siirdus nimet. polguga Poolamaale. Võitles austerlaste vastu Galiitsias, kus langes sõjavangi. Maailmasõja lõpul põgenes sõjavangist läbi Poola ja Läti tagasi kodumaale. Vabadussõja algul astus Tartu Tagavarapataljoni ridadesse. Hiljem teenis Peipsi Rannakaitse Pataljoni ja 7. Jal. polgu orkestris. Pärast Vabadussõja lõppu teenis ülejateenijana 2. Diviisi orkestris. 1. aug. 1923 a.

N.-allohv. K. R. Arbo.

alates teenib juubilar Võru-Petseri Garnisoni Orkestris. On teenistuses kohusetruu ja õiglase ning kaasteenijate poolt hinnatud sõbraliku ja vastutuleliku inimesena.

Soovime juubilarile edaspidiseks eluks palju tööriõmsaid aastaid, õnne ja edu. J. R.

Väljudes sõjaväe vajaduste rahuldamise seisukohast on tarvilik evida mehaanilisi jõuga (mootorijõul) töötavaid heinapaagistajaid. Sobivamaks osutub Saksa „Imperator“ või vene tüüpi mootorheinapaagistaja. Sellise heinapaagistajaga on võimalik paagistada heinu pallideks mõõdus 100×50×50 cm, raskusega 35 kuni 50 kg.

Paagistatud heinte veoks raudteel on otsustavkohane kasutada kinniseid kaubavaguneid, et vältida heinte pudenemist ja kahenemist veo kestel ning vältida ilmastiku mõju heintele. Kinniste kaubavagunite puuduses kasutatakse lahtisi platvorme. Viimasel juhul tuleb platvormile paigutatud heinapallid katta vastavate riidest katetega ehk presentidega, et vältida heinte niiskumist, kahenemist ja isegi heinapallide kõrvaldamist platvormilt.

Enne heinapallide vagunisse laadimist tuleb vagunid hoolikalt järele vaadata, et need puhtad oleksid. Keelatud on vedada heinu puhastamata vaguneis, kus ennem on veetud loomi, petrooleumi, kustutamata lupja jne., mis võivad avaldada mõju heinte kõlblikkusele.

Kinnisesse kaubavagunisse võib keskmiselt mahutada:

a) laiarööpmelisel:

- käsitsipaagistatud heinu — ca 50 palli à 50 kg — 2500—3500 kg;
- hobusejõul paagistatud heinu — ca 100 palli à 50 kg — 5000 kg;
- mootorijõul paagist. heinu — ca 160 palli à 35 kg — 5600 kg paagistatud heinu.

b) kitsarööpmelisel võib arvestada ca 50% vähem.

Lahtisele platvormile paigutatakse paagistatud heinu tavaliselt:

- laiarööpmelisel — 7000—12000 kg. ja
- kitsarööpmelisel — 4000—8000 kg.

Olles toonud lühidalt ülevaate heinapaagistamisest üldse, paagistatud heinte säilitamisest ja mõningaid põhimõtteid ja andmeid paagistatud heinte veoks raudteel, oluks tarvilik käsitleda veel paagistatud heinte veo küsimust autodel, paagistatud heinte söötmise ja heinapaagistajate käsitlemise küsimust; kuid sellest edaspidi.

Õhudessantide oht Põhja-Euroopas.

„Deutsche Wehr“ 23. 12. 37. toob kokkuvõtte Kuninglikus Sõjateaduste Akadeemias Stokholmis peetud major Melanderi ettekandest, milles käsitletakse õhudessantide võimalusi ja nende vastu võitlemist Rootsi seisukohalt.

Sissejuhatusena major Melander meenutab, et dessante õhust võib teostada kahel viisil: langevarjude abil või maanduvate lennukite abil. Muidugi on võimalik ka kombineeritud dessant. Edasi leiab major Melander, et selline hädaoht varitseb Rootsit Nõukogude Venemaa poolt. Sellest teeb „Deutsche Wehr“ refereerija järelduse, et küsimus ei tohiks huvitada mitte ainult Põhja-Euroopat, vaid et tegemist on probleemiga, mis puutub kogu Euroopa sõjalisse ja majanduslikku julgeolusse.

Küsimusele, kas on võimalik sel viisil maandada ka suuri masse, vastab major M. jaatavalt. Senised kogemused, manöövrid Nõukogude Venes ja vene sõjakirjandus ei lase kahelda, et ka suure koosseisuga dessandid õhust on võimalikud.

Rootsi mannert ähvardavad õhudessandid vähe, seda suurem on aga hädaoht Ojamaa (Gotlandi) saarel. Ojamaa sõjaline tähtsus on väga suur. Rootsi arvamuste järele on sõjalise kokkupõrke korral Läänemerel sõdivatele pooltele ülimalt tähtsusega vallutada Ojamaa mere- ja õhujõudude baasi asutamiseks. Mjr. M. kriiputab seda tõde rõhukalt alla ja näitab, et Ojamaa sõjaline vallutamine on võimalik ainult õhu kaudu.

Edasi seab mjr. M. küsimuse, millised eeldused on olemas sellise sõjalise operatsiooni kordaminekuks, või Rootsi seisukohalt, — millised on väljavaated sellise kallaletungi tagasilöömiseks? Õhudessandivastase võitluse edu peatingimuseks on suure liikumisvõimega väeosad. Mida kiiremini on võimalik rakendada tegevusse kaitseaparaati, seda suuremad on väljavaated võidule. Praegune Ojamaa garnison vastab enam-vähem neile nõuetele: jalavägi on varustatud jalgratastega, suur-
tükivägi on motoriseeritud ja mehhaniseeritud. Siiski nõuab kaitsekorraldus veel täiendusi, eriti vajalik on soetada paremaid

juurdepääsuvõimalusi oma vägedele maa sisemusest.

Õhudessantide vastu võitlemise põhimõtted oleksid järgmised.

Kõige kasulikum on alustada võitlust sellise kallaletungi vastu juba õhus hävitajate eskadrillide abil. Transport-lennukeid on kergem rünnata kui pommitajaid, kuna esimeste relvastus on nõrgem ja manööverdamise võime vähem. Suurima tähtsusega kaitsele on õigeaegne hoiatus vaenlase lähenemise kohta. Tähtis on sellepärast õhu- ja merejõudude õige koostöö. Suured ülesanded on ka Rootsi teadetekogumisel välismail. Kui rootsi lennukitel tuleb võidelda ülekaaluka vaenlasega, siis tuleb tegevusse rakendada kõik selleks, et vaenlase transport-lennukeid maksimaalselt kahjustada. Samuti tuleb vaenlase õhulaevastik võtta mõjuva tule alla maapinnalt. Õhukaitse suurtükivägi Ojamaa saarel peab seega olema liikuv, suure tuletihedusega; peab olema küllaldaselt arvul pikatoruga lennukitevastaseid suurtükke. Dessanditegija on kõige nõrgem dessandi maandamise ajal, sellepärast tuleb sel ajal tema vastutegevusse rakendada kõik abinõud.

Õhudessantideks sobivad paigad tulevad juba rahuajal julgestada. Strateegiliselt tähtsad kohad tulevad juba nüüd varustada kõigi kaitsevahenditega. Dessandi puhul peab arvestatama pommitusretki saare elulistele keskustele, samuti tuleb arvestada ka langevarju-üksuste toetamist ja kaitset pommitajate poolt. Rootsi ringkondades ollakse arvamisel, et sellisel juhul on oodata ka vastava vaenulise laevastiku kallaletungi rannikule.

Seni omab Ojamaa üksnes perifeerilise (piirdelise) kaitsekorralduse. Kuid Ojamaa kaitse probleem on võtnud hoopis teise ilme nüüd, kus isegi Rootsi mandril võib arvestada vaenulikkude vägede maandamise võimalusi. Sellepärast tuleb nüüd kaitset korraldada nii sügavuses kui ka perifeeril. Peab suurendama kaitse koosseisu arviliselt. Arvilised puudujäägid tuleb asendada otstarbekohase sõjaväelise organisatsiooni, varustuse ja lahinguvälisolekuga.

Major Melander eraldab kolm juhtu:

1) aeg võimaldab Ojamaa sõjavalmisolekuks vajalikkude kavade täielikku elluviimist; 2) sõda on puhkenud või ähvardab puhkeda, ajal kus mõned üksused on mobiliseeritud neutraliteedi kaitseks; 3) ju-

hus, kui Ojamaale tungitakse kallale Rootsi sõda kuulutamata või kui puudub aeg mobiliseerimiseks. Igal juhul vajab Ojamaa garnison suurendamist ja tema kaitsevahendid täiendamist.

A. L.

Vahekohtu tegevus Šveitsi sügismanöövril 1936.

„Militär-Wochenblatt“ nr. 5, 1937.

Mitmeti on sõjakirjanduses valgustatud Šveitsi armee reorganiseerimist, mis algas 1936. a. Sama aasta sügismanöövril võis selle värsket mõju tunda kõikjal, nii organisatsioonis kui ka juhtimises.

Erilist tähelepanu väärib vahekohtu tegevus neil manöövril, mis aitas kõigiti kaasa vägede juhtimise õpetamisel ja mille tegevusest ilmselt selgus tahe luua olukordi, mis on lähedased tegelikule sõjalolukorrale. Meie teame oma kogemustest, et vahekohus on alati olnud manöövrilise „valulapseks“. Peab alati püüdma luua kokkukõla loodud olukorra ja poolte tegevuse vahel, kuna väeosade ja juhtkonna väljaõpe sel määral kogub õpiseid, mil määral hästi korraldatud vahekohus oskab luua sõjalähedasi olukordi.

Nii võib üks kui teine tähelepanek Šveitsi 6. diviisi manöövrilt anda näpunäiteid ja mõtteid vahekohtu tegevuse alalt, mis väärivad põhjalikumat analüüsi.

Väeosade ja vahekohtu juhtimise organisatsioon sarnanes üldjoontes meie (s. o. saksa) vastava organisatsiooniga.

Erilist rõhku pandi sellele, et poolte vahekohtunikud niipea kui väeosad üks-teisele lähenesid, kohe omavahel kontakti astuksid. Nad informeerisid üks-teist tulistamisvõimalustest ja selgitasid vastaspoolte jala- ja suurtükiväe tulejõu suurust. Tulemustest kanti otsekohe ette poolte juhtidele. Sellega saavutati vaenlase tule kui ka oma kaitsetule tõsine arvestamine.

Suurimat tähelepanu pöörati suurtükiväeüksuste vahekohtunikele. Nende ülesandeks oli suurtükiväeüksuste positsioonile asumise, laskeettevalmistuste tegemise, vaatlusvõrgu loomise ja side korraldamise kontrollimine. Niikaua kui viimased kaks olid lõplikult korraldamata, ei arvestatud selle suurtükiväe osa tuld. Kõik suurtükiväe korraldused anti teada vastavate pataljoni vahekohtunikele, millega saavutati suurtükiväe toetuse tõepärane arvestamine.

Ka siin tekkis raskusi sidepidamises poolte vahel — eriti selles mõttes, et ei olnud päris selge, kumba poole suurtükiväeüksused olid kiiremad ja täpsamad. Siin oleks soovitatav, et poolte suurtükiväe vahekohtunikud oleksid varustatud raadio-sidega. Raadio-sidega varustatud suurtükiväe vahekohtunikud peaksid samal ajal olema varustatud motoriseeritud liiklemisvahenditega, kuna nad muidu võiksid vajalisse kohta hilineda. Milgi tingimusel ei tohi suurtükiväe vahekohtunikud soodustada oma poole tegevust, vaid nad peavad püüdma, et selle poole, kes on kiirem ja täpsam, suurtükiväetuli pääseks mõjule.

Rügementide, brigaadide ja poolte vahekohtunike ülesandeks oli peale muu ka kokkukõlastada kõikide vahekohtunike tegevust. Nende hooleks ja mureks oli juhtida varus olevate väeosade vahekohtunike rinde nendesse osadesse, kus lahingutegevus oli elavam ja seega selles rinde osas oleks küllaldaselt vahekohtunikke. Lahingutegevust jälgivad vahekohtunikud pidid alaliselt olema kursis vastase olukorraga. Eriti pidid nad olema teadlikud selle väeosa, mille juurde nad kuulusid, tule organiseerimisest, suurtükiväe toetusest ja naabrite abistamisest. Nende andmete ja maastiku hindamise varal pidid nad tegema ettekandeid vastavatele juhtidele. Milgi tingimusel ei tohtinud vahekohtunikud anda juhtidele andmeid, mis juhid võisid ise teada saada luurega. Märkimisväärsed on veel need põhimõtted, mis olid aluseks vahekohtu tegevusel. Siin oli põhimõtteks, et lahtisel maastikul teotsev väeosa ei pääsenud enne edasi, kui ta vastase suhtes oli saavutanud tule ülekaalu. Teispoolt aga ei tohtinud vahekohtunikud pidurdada väeosade edasiliikumist siis, kui see tegelikult olukorras oleks osutunud võimalikuks. Sellega saavutati sõjalolukorrale lähedane olukord ja juhtide algatus pääses mõjule.

Olgu mainitud veel üks abinõu, mille järgi pärast õppusi saadi kontrollida suur-
tükiväe tegevust esijoonel jala- ja suur-
tükiväe koostöö alal. Enne manöövreid anti
kõikidele jalaväepataljonidele, jalaväerü-
gementidele, ratturpataljonidele jne. välja
rohelistel formularid, n.-n. „tulesoovid“. Iga
suurtükiväelt nõutava tule kohta täi-
deti tulesoovi formular, mis ühes lahingu-
käigu kirjeldusega saadeti kõrgemale juhi-
le. Sama eesmärgiga anti suurtükiväe ük-
sustele kollased formularid, n.-n. „laskepro-
tokollid vastavalt tulesoovidele“, millised
täideti tegelikult soovitud laskmiste järgi.
Ka need formularid saadeti suurtükiväe la-
hingukäigu kirjeldusega kõrgemale juhile.
Manöövri juhatus oli, pärast seda kui vas-
tavad formularid olid võrreldud, teadlik,
milliseid tuleülesandeid suurtükivägi tege-
likult suutis täita. Erilistel formularidel
märgiti ära ka laskemoona kulu, et võimal-
dada pilti saada kogu suurtükiväe tegevu-
sest.

Kuigi kõik loetletud juhendid ja mää-
rused vahekohtu tegevuse alal ei leidnud
kõikjal täpsat täitmist, siis vähemalt võis
kõikjal märgata soovi vaatamata raskus-
tele püüda luua sõjalähedast olukorda, et
anda väeosadele võrdlemisi paremaid õpi-
seid.

Vahekohtu tegevus ise ei ole kerge.
Väeosadel on lahingutegevuse vaheaegadel
siiski võimalik puhata, kuid vahekohtunik
on kogu aeg tegevuses. Siis alles algab va-
hekohtuniku raske ja vastutusrikas ülesan-
de — välja selgitada ja ette kanda kõike seda,
mis ta on kuulnud ja näinud. Nüüd
peab ta end uude olukorda sisse elama.
Vastutusrõõm ja otsustusvõime peavad ole-
ma vahekohtuniku eriliseks omadusiks. Ai-
nult siis on ta oma tegevuse kõrval manööv-
rijuhatusel abiks ja „väeosade kasvata-
jaks ja õpetajaks lahinguväljal“.

A. M.

POOLA.

„Przegląd Piechoty“, juuni—august 1937. a.

Õhujalavägi uue väeliigina. Major
dipl. N. Mzger-Chojnacki. Ajakirjanduse
ja manöövrikirjelduste andmeil olevat
praegu õhujalavägi: Prantsusmaal 5 komp.,
Itaalias 1 pataljon — katseüksusena, Sak-
samaal 1 rk-ga varustatud üksusi, N.-Venes
— pataljone, isegi brigaade. Samuti ole-
vat õhujalavägi ka Inglismaal, Tšehhoslo-
vakias, Poolas jne. Asja üle on sõjakir-

anduses nimekate sõjateadlaste poolt kor-
duvalt sõna võetud. See näitavat, et õhu-
jalaväe küsimus on praegu väga aktuaalne
ja selle arenemist jälgitakse kõikjal suure
tähelepanuga. Õhuhüüandi teostamiseks
on vaja: a) oma lennukite ülekoolitus; b) des-
sandi mahalaskmise koha põhjalik luure;
c) sobiv ilmastik. Dessandid ja gu-
nevad: väikesteks — mõnest üksikust
kuni kümnekonna meheni, ja suuremateks
— mõnesajast kuni tuhande või isegi veel
rohkem võitlejani. Neist esimesed harili-
kult ei taotle lahingulist eesmärki, kuna
seevastu teised jälle on ette nähtud mitme-
sugusteks taktikalisteks ülesanneteks.
Oma territooriumil sünnivad des-
sandid side-, sanitaar-, tehniliseks (spetsia-
listide kohaletoomine) otstarbeks ja varude
toomiseks kaugematest kohtadest (200—
300 km) rindele või abiks teistele eriti ras-
ketes tingimustes võitlevatele vägedele.
Vastase territooriumile tehakse
väiksemaid dessante mitmesuguste purus-
tustööde läbiviimiseks, millistel võib olla
otsustav mõju tegevusele rindel (sillad,
r. t. sõlmed jne.) või jälle luureagentide
mahalaskmiseks. Suuremad dessandid vaen-
lase maa-alal taotleavad aga lahingulisi ees-
märke. Nii, näiteks, 1935. a. Kiievi ma-
nöövritel lasti vastaspoole tagalasse 1200
meest, kes aga hävitati kiiresti motomeh.
osadelt (vahekohtu otsus), kuna dessandi
tegemisel ei saavutatud ootamatust. Samal
ajal Valgevenes sooritati dessant üle 5000
mehega, kuid selle tulemused pole senini
üldsusele teatavaks saanud. 1936. a.
Moskva manöövritel lasti õhust alla ühe
teotseva poole (milline oli taandumisel)
tagalasse samuti üle 5000 mehe ühes suur-
tükikidega, ülesandega sulgeda vastase
taandumisteed, milline operatsioon olevat
ka õnnestunud. 1937. a. Valgevenes ole-
vat tehtud 1500-meheline dessant vastase
tagalasse, eesmärgiga takistada tema va-
rude toomist rindele. Ka see olevat õnnes-
tunud, kusjuures meeskonna maabumine
sündinud koondunult, kitsal maaalal ja nen-
de kogunemine üksustesse ning lahinguväl-
mis seadmine tarvitanud kõigest paarküm-
mend inim. Sellest arvab autor võivat jä-
reldada, et õhujalavägi tuleb sõjakorral-
tösiselt arvestada, kuigi — teisest küljest
— hästi organiseeritud sisekaitse ja vastav
elanikkonna sõjaline ettevalmistus õhujala-
väe vastu võitlemiseks võivad dessandi te-
gevust tublisti raskendada või seda isegi
täielikult paralüüsida. Dessantide soori-
tamise tehniline külg areneb ja praegu juba
olevat võimalik, langevarju viivitatud ava-

misega, meeskonnal maanduda võrdlemisi kitsal maa-alal, mis omakorda lubab koondata mehi kiiremini üksustesse ja neid tegevusse suunata. Dessandi koht valitakse harilikult kaardi järgi ja luuratakse ning pildistatakse luurelennukeilt. Pärast seda meeskond laaditakse lennukesse, millised asuvad teele hävituse- või rünnakulennuväe kaitse all. Jõudnud ešelonide kaupa kohale, visatakse dessant 606—1000 m kõrguselt alla, kusjuures esimesed maabujad asuvad kohe maabumiskoha julgestamisele. Kogumine sünnib raketisignaali järgi, kusjuures moodustatud üksused asuvad kohe antud ülesande täitmisele, jättes maha mehi langevarjude ja allavisatud varustepakkide kokkukorjamiseks. Otsustavamaks ajavahemikuks dessandi tegemises on meeste maabumine ja kogunemine üksustesse, mida praegusel ajal arvatakse võivat sooritada 20—30 min. vältusel.

Taktikaliselt olevat võimalik suuremaid õhudessante kasutada: lahingurünnakul — maastikul leiduvate tähtsamate esemete vallutamiseks ja oma käes hoidmiseks kuni peajõudude kohalejõudmiseni; kallaletungil — teotsemiseks vastase tagalas — *otsustaval silmapilgul*; *kaitse* — varude juurdetoomiseks teistest kaugemal asuvatest (100—200 km) rindeosadest; jälitamisel — vastase taandumisteede läbilõikamiseks, vallutades selleks kitsandikke, jõgede jooni jne.; oma vägede haaramisel või nende sissepiiramisel vastaselt — abiandmiseks elav- ja materjalse jõuga. Kõikidel nendel juhtudel dessandi ülesanne vastase tagalas ei ole kerge, kuna ta peab vähemalt esiotsa, lootma ainult iseenda jõududele. Seepärast tuleb dessante ette võtta ainult pärast põhjalikku kaalumist, ja seal, kus on väljavaateid, et vastase tagalas töötades nad saavad kiiresti astuda kontakti ning olla toetatud rindelt teotsevate oma jõududega. Vastasel korral tuleb dessandist loobuda, sest isoleerituna oma vägedest ta võiks saada hävitatud vastase poolt, suutmata täita temale antud ülesannet ning tuua reaalselt kasu. Õhudessantide vastane kaitse moodustab osa üldisest õhukaitsest ja teostub: a) õhus — vastase transport-lennukite hävitamisega lennu ajal; b) maapeal — eriliselt selleks määratud üksustega, milliste organisatsioon, relvastus ja tegevusviisid kohandatakse maastiku tingimustele, kus neil tuleb teotseda, ja vastase dessantosade relvastusele ning taktikale. Õhudessantide vastu võib kasutada ratsaväge, motoriseeritud jalaväge, suuskraattureid, varustades

N. Vene langevarjuüksuse grupihüpe pommituslennukilt TB 3.

neid küllaldase arvu automaatrelvadega, suurtükkidega, soomusautodega või kergete tankidega; need osad dislokeeritakse rajoonides, mis on vastasele kohased õhudessantide mahaviskamiseks, ja astuvad tegevusse alarmikorras, pärast vastava teadaande saamist õhuvaatluspostidelt; peale selle tuleb valmistada ette õhudessantide vastu võitlemiseks veel kohalikke elanikke, eriti aga selliseid organisatsioone, nagu seda on piirivalve, politsei, metsametkond jne. Maastiku organiseerimine on õhudessantide vastu võitlemisel esmajärgu tähtsusega ja omab ülesandeks dessantide tegemiseks sobivate rajoonide tõkestamise kraavidega, traataedadega jne., mis raskendaksid langevarjudele ühes meeskonnaga ja ka lennukitele maabumist. Dessantüksused moodustatakse vabatahtlikkuse põhimõttel valitud meestest, kes oleksid hästi algatusvõimelised, oskaksid kiiresti orienteeruda maastikul ning olukorras ja kõlbaksid visaks võitluseks. Samasuguseid omadusi nõutakse ka õhujalaväe juhtidelt.

Relvastuseks kk, püstol-kuulip., püssid ja käsigranaadid. Pataljon ja suuremad üksused peavad olema varustatud ka väikesekaliibriliste suurtükkidega ja vahenditega sidepidamiseks (raadio) ja purustamistöökdeks. Dessantüksuste organisatsiooni üksikasjade kohta mitmesugustes maades polevat täpsamaid andmeid. Autor soovitab järgmist koosseisu: jaos 1 ohv., 3 allohv., 6 rm., 2 kk, 4 p.-kuulip., 4 autom.-püst., 3 vp., ja iga mehe peale 5 k.-gran.; rühmas 3 lahingu- ja 1 juht. jagu (2 vaatl., 2 käskjalga, 1 sanitar), kokku 5 ohv., 15 allohv., 20 rm., 6 kk, 14 p.-kuulip., 13 aut.-püst., 11 vp. ja 50 kgr.; kompanis 2 rühma ja juht. jagu, mis koosneb side- (2 a.-ohv. ja 2 rm.) ja pioneri- (4 a.-ohv.) meeskonnast, kokku komp. 12 ohv. 36 a.-ohv. ja 42 rm., 12 kk, 31 p.-kuulip., 28 aut.-püst., 28 vp. ja ümmarguselt 100 k.-gran. Sellise kompani tulejõud — autori arvates — on väga suur ja soodustab nii kaitset kui ka pealetungi. Õhujalaväe ettevalmistamisel tuleb meeskonnas tavalisest suuremal määral arendada: julgust, algatusvõimet, tahtejõudu, vaimset sitkust, eneseusaldust, osavat relvade käsitemisostkust, orienteerumisvõimet olukorras ja maastikul, iseäranis aga vilumust langevarju käsitemiseks. See kõik nõuab pidevat tööd ja palju aega. Autori arvates seda ettevalmistamistööd kergendaks tunduvalt langevarju spordi levik väeosades, mis aitaks valmistada ette kontingenti õhujalaväe komplekteerimiseks nõuetele vastava elemendiga.

2. Lahingõppe meetodeid. Major dipl. K. Banach. Lahingulise ettevalmistuse alal sõdurilt nõutakse oskusi: 1) tehniliselt osavasti käsitada oma relvi, õieti kasutada maastikku, hästi vaadelda ja kiiresti orienteeruda, sooritada tarvilikke välikindlustamise töid, täita korralikult vahi, piiluri ja käskjala kohuseid; 2) kõikide p. 1. loetletud tehniliste oskuste kasutamist igasugustes olukordades pealetungil, kaitset ja taandumisel. Autori arvates ainult lahing ise sõjajalal võib arendada sõduris tarvilise kõrguseni kõiki neid oskusi, mida ta vajab võitluses. Rahuajal aga saab neid kasvatada kõige paremini treeninguga mitmesuguste luure- ja julgestusülesannete täitmiseks, sest et just siin saab kõige paremini õpetada sõdurit iseseisvalt hindama olukorda, otsust võtma ja teotsema, nagu seda nõuab kaasaaja lahing mitte ainult juhtidelt, vaid suurel määral ka igalt kõige tavalisemalt reavõitlejalt. Kallaletungi- või kaitselahingu treeningut rahuaja oludes üksik-

mehe, jao, rühma ja kompani koosseisus ei loe autor just eriti tarvilikuks; ta kaldub koguni arvamusele, et niisugused harjutused, võimaldades alati ühesuguseid šablooniliselt korduvaid tegevusi ning liikumisi ja läbi viidud tihti ühel ja samal maastikul, on sõdurile koguni kahjulikud, sest nad võivad viia teda tülpimuseni, kujundades temast automaadi, kes pole võimeline tarbekorral näitama enesealgatust temalt nõutavais piires. Iga sõdur, kes suudab täita luure- ja julgestusülesandeid, on täiesti kõlblik sooritama pealetungi, kaitset jne. Ülaltoodu olevat maksev ka allohvitseride ettevalmistamise alal, selle erinevusega, et viimaselt nõutakse eeskätt oskust tema käsutuses oleva elav- ja tehnilise (automaatrelvad) jõu kooskõlastatult tegevusse rakendamiseks. Õppused nagu: rühm kindlustatud positsiooni rünnakul, teise järgu (varu) rühm kaitse korraldamisel jne. ei oma erilist väärtust ka allohvitseri ettevalmistamisel, sest nende šabloonses ühetavalisuses eileia arendamist need omadused, mida vajab juht tõelises ning alati varjearvas lahingolukorras. Nagu reamehe ettevalmistamisel, nii ka siin on selles mõttes sobivamad luure- ja julgestusharjutused, millised peaksid moodustama lõviosa lahingulisest ettevalmistamisest igas allohvitserikoolis.

Peab omama reaalse vaate tuleviku-sõjale. Kol. dipl. T. Zakrezevski. Rahuajal enamikus ei suudeta ette näha, milliseks võib kujuneda tulevikusõda. Nii, näiteks, maailmasõja eel vägede lahingulist ettevalmistamist teostati suurel määral veel Napoleoni ajastu põhimõtete järgi, kuigi võitlusvahendite, eriti aga tulirelvade kiire areng ja sõjavägede arvuline suurus juba tolal ajal seadsid selleks üles hoopis uued nõudmised. Ka tänapäeval meie õpetame sooritama pealetungi, korraldama kaitset, arendama edu ning jälitama ikka veel samasuguselt nagu see toimus neil möödunud päevil, kus rinded ei olnud veel küllastatud elavjõuga, tangid liikusid kiirusega 4—6 km tunnis, lennuväge kasutati peamiselt vaatluseks ning luureks, ei eksisteerunud suuri motomehaniseeritud väekoondi ja keegi ei mõelnud veel baktereiatele kui võitlusvahenditele. Praegune soomusjõudude ja lennuväe areng, liiklevahendite motoriseerimine, edusammud mobilisatsiooni tehnikas, rahvaste moraalne ettevalmistamine sõjaks jne. kõik see aga näitab, et tuleviku sõda algab ja viiakse läbi hoopis teisiti kui eelmised. Sõjavägede ar-

vuline suurus rahuajal ja kasvamise tendents laseb oletada, et sõtta paisatakse ennenägematud inimmassid, rinded küllastatakse võitlejatega ja raske on leida vaba ruumi manöövrisk. Vägede dislokatsioon riigipiiri läheduses, piiriäärsed kindlustatud vööd ja mitmesuguste riigikaitset taotlevate seltskondlike organisatsioonide olemasolu lubab ette aimata, et kohe sõja esimesest momendist alates luuakse vastasega tihe lahingukontakt. See loob aga hoopis uued tingimused sõjategevusele. Luuret saab toimetada arvatavasti ainult kallal tungiga, milleks ei jätku juba enam harilikust rühmast ega kompanist, vaid läheb tarvis tugevamaid jõude toetatud soomusvägedega; samuti kohtamislahingusse ei saa arvatavasti marssida tavalises rännakorras, vaid seda tuleb teha hajutatud formatsioonides, et seega pääseda vastase soomusjõudude löökide alt jne. Võivad olla mitmesugused vaated kaasaja uute võitlusvahendite tõhukusele, kuid need vahendid ise on tegelikult olemas ning neid tuleb paratamatult arvestada, teravalt jälgides nende arengut ja sellele vastavalt võttes revideerimisele ning uuendamisele senised tõekspidamised taktikas. Muidu võib sõja puhkedes sattuda halbade üllatuste ette. Autor arvab, et parema lahingulise ettevalmistuse huvides peab: 1) hoiduma konservatismist jooksval õppetööl, pidevalt ning tähelepanelikult jälgides sõjaasjanduse arenemiskäiku ja tehes sellest õigeaegselt vajalikud järeldused; 2) õppustel võimalust mööda kasutama moodsaid võitlusvahendeid nii enda kui ka vastaspoole koosseisus, — arvul nagu need võiksid tarvitamist leida sõjakorral; 3) õppuste olukorrad ja tingimused kujundada võimalikult lähedaselt tulevikusõja nõuetele nii nagu meie seda suudame endale ette kujutada; 4) õpetama sõdurit õieti aru saama tulevikusõja iseloomust ja nähetest.

Kk.

Sõjaväelisi teateid välisriikidest.

P. Am.-Ühendriikide patareide õhukaitserelvadest.

P. Am. Ühendriikide väljasuurtükiväe igas patareis on 6 automaatpüssi patareid õhukaitseks madalalt lendavate vastase lennukite vastu. Enne automaatpüsside väljaandmist selleks kasutati kuulipildujaid.

Automaatpüssidega on nähtavasti saa-

vatatud häid tagajärgi, sest nüüd varustatakse nendega ka kõik õhukaitse- ja raudteesuurtükiväe ühikud peale õhukaitserk-kompanite.

Lennukite laskmist treeneritakse ka väikesekaliibriliste relvadega, tulistades veetavaid õhumärke. (The Coast Artillery Journal, sept.-oktoober 1937).

*

Belgia jalaväerügemendi organisatsioonist.

Belgia sõjaväes oli seni 18 jalaväerügementi ja 6 üksikut kuulipildujapataljoni ühes miinipildujarühmadega ja jalaväesuurtükipatareidega. Nüüd on Belgia jalavägi reorganiseeritud ja jalaväerügemendi koosseisu täiendatud 4. pataljoniga, mida nimetatakse „masinate pataljoniks“. See pataljon koosneb rk-kompanist, 76 mm miinipildujakompanist ja 47 mm tt-kahuripatareist. Uue organisatsiooniga jalaväerügemente olevat kasutatud tänavustel I. korpuse manöövril.

Tt-patareis on 8 47-mm Fonderie Royale de Canons kahurit, mille algkiirus on 600 m/sek., soomusmürsu kaal — 1,55 kg ja lahingukaal — 315 kg. Elsenborni laskeväljal teostatud katsetel kahur olevat saavutanud väga häid tagajärgi. Ta soomusgranaat läbib 600 m kaugusel 40-mm ja 1000 m kaugusel — 25 mm paksuse tugeva soomuse. Peale soomusgranaatide kahur omab ka killutegevusega granaate ning teda saab edukalt kasutada ka soomustamata märkide tulistamiseks. Rännakuks kahur asetatakse erilisele kummirehvidega ratastega vankrile, mida veetakse lülitraktoriga. Vankril on 204 mürsku. Hädakorral kahur võib tulistada ka vankrilt. (Artilleristische Rundschau nr. 11 — 1937. ja Revue d'Artillerie nr. 10 — 1937).

*

Mõnda tangitörjekahuritest.

Tt-kahurite ja nende saavutiste kohta „Wehrtechnische Monatshefte“ oktoobrikuu s. a. numbris tuuakse järgmisi andmeid ja arvamusi.

Rootslased arvestavad, et oma 37-mm tt-kahuriga nad saavutavad 25% tabamusi 600 m kaugusel liikuvate lahingumasinate pihta.

Saksilased arvavad, et üks tt-kahur suudab rivist välja lüüa 3 tanki, enne kui vastase tangid jõuavad ta juurde.

Itaallased väidavad, et tt-kahuri mürsk peab 30° kohtamisnurga juures suutma läbistada 500 m kaugusel oleva

kergetangi, s. o. 20 mm soomuse. Lahingus tt-kahur suudab edukalt teotseda vaid siis, kui ta laskekiirus on vähemalt 15—20 lasku minutis.

*

Belgia uus väljakahur.

Belgia väljasuurtükiväes võeti tarvitusele 75 mm Cockerill väljakahur, mille omadused on tunduvalt paremad kui seni tarvitusel olnud moderniseeritud kergekahuril. Mõlema kahuri tähtsamad omadused on järgmised:

	Uus kahur	Vana kahur
Raua pikkus — kaliibr	35	—
Algkiirus — m/sek.	650	500
Mürsu kaal — kg	7,5	6,5
Laskeulatus m —	14000	11000
Horisontaalne laskeväl		
— kr.	20	8
Vertikaalne laskeväl		
— kr.	43	16
Lahingukaal — kg	1600	1450

(Artilleristische Rundschau nr. 11 — 1937). —u.

*

Prantsuse jalaväe relvastusest.

Prantsuse 1937. a. manöövril jalaväerügemendid olid sõjaaegsetes koosseisudes ning omasid ka moodsaid 25 mm tangitõrje ja õhukaitse automaatkahureid, 81 mm miinipildujaid ja 37 mm tt-kahureid. Rügemendis oli 9 tt-kahurit. Peale rügemendi koosseisus olevate raskerelvade igas kompanis oli üks 60 mm granaadipilduja. Nii pealetungil kui ka kaitselahingus nende moodsate relvadega olevat saavutatud häid tagajärgi. Ühtlasi olevat jõutud otsusele, et tt-kahurite arv on väike ja seda tuleks suurendada. (Mil.-Wochenblatt Nr. 21 — 19.11.37).

*

Rheinmetall-Borsigi uus 81 mm miinipilduja ja 75 mm jalaväehaubits.

Maastiku voltides ja varjete taga asuvate vastase kuulipildujate, miinipildujate, saatesuurtükide jne. tulistamiseks jalavägi vajab nii pealetungi- kui ka kaitselahingus kumera lendjoonega ja võimsa mürsuga relvi. Sääraste tuleülesannete täitmiseks Rheinmetall-Borsigi relvavabrik on valmistanud 81 mm miinipilduja ja 75 mm jalaväehaubitsa.

81 mm miinipilduja konstrueerimisel peamine tähelepanu on pööratud suu-

re tulevõimsuse saavutamiseks. Ta tähtsamad andmed võrreldes Stockes-Brand miinipildujaga on järgnevad.

	81 mm Rheinmetall-Borsigi miinipilduja	81 mm Stockes-Brandt miinipilduja
Miinipilduja kaal tulepositsioonil — kg	85	56,6
Raua kaal — kg	31	22
Raua pikkus — kaliibr	15	
Horisontaalne laskeväl		
— kr.	7—13	
Vertikaalne laskeväl		
— kr.	+ 45 kuni + 85	+ 40 kuni + 90
Kergemiin:		
Kaal — kg	4,0	3,3
Suurim algkiirus — m/sek.	255	204
Suurim laskeulatus — m	4300	3000
Väikseim algkiirus — m/sek.	80	71
Väikseim laskeulatus — m	50	
Raskemiin:		
Kaal — kg	6,5	6,6
Suurim algkiirus — m/sek.	170	104
Suurim laskeulatus — m	2400	1200
Väikseim algkiirus — m/sek.	57	68
Väikseim laskeulatus — m	50	

Rheinmetall-Borsigi miinipilduja veetakse 3 sõdurilt, kusjuures raud kaalub 31 kg, sihtimisalus ühes kaksikjalaga — 29 kg ja alusplaat — 25 kg. Teda saab vedada ka ühel hobusel või veokil. Laskemoonakast kaalub 24 kg ja sisaldab 4 tiibmiini ühes laengutega. Kergemiinis on 0,56 kg lõhkeainet. Tal on 5 laengut. Miinid on varustatud tundlikkude hetksüütajatega.

75 mm jalaväehaubitsa tähtsamad andmed on järgnevad:

Haubitsa kaal tulepositsioonil	400 kg
Raua kaal	106 kg
Raua pikkus	13 kal.
Horisontaalne laskeväl	50°
Vertikaalne laskeväl	—5° kuni +70°
Tulejoone kõrgus	73 cm
Eeliku kaal ühes 28 lasuga	370 kg
Laskemoonavankri kaal ühes 56 lasuga	730 kg

Kergemürsk:

Mürsu kaal	4,6 kg
Suurima viskelaengu kaal	0,10 kg
Hülsi kaal	0,52 kg
Padruni kaal	5,22 kg
Suurim algkiirus	300 m/sek.
Suurim laskeulatus	5100 m
Väikseim laskeulatus kumera lendjoonega	375 m
Teoreetiline laskude arv miinutis	20 m

Raskemürsk:

Mürsu kaal	6,3 kg
Suurima viskelaengu kaal . .	0,08 kg
Hülssi kaal	0,52 kg
Padruni kaal	6,9 kg
Suurim algkiirus	225 m/sek.
Suurim laskeulatus	3750 m
Väikseim laskeulatus kumera lendjoonega	375 m
Teoreetiline laskude arv mi- nutis	15

Haubits omab harulafeti ja 3 mm soosplekist kilbi. Head sihtimisabinõud võimaldavad täpsat tuld. Nii kerge- kui ka raskegranaat on varustatud hetksüütajaga. Viskelaeng hoitakse mürsust eraldi. Laskemoon on pakitud plekist kastidesse à 4 lasku.

Haubits veetakse kas eelikuga hobujõul või eelikuta inimjõul. Teda on võimalik lahutada 7 ossa, kusjuures raskeima osa kaal on 71 kg. (Artilleristische Rundschau 1937. Nr. 11 ja 1936. Nr. 6.)

*

P.-Am. Ühendriikide õhukaitsekahurite omadusi.

P.-Am. Ühendriikides kasutatakse 75 mm, 105 mm, 120 mm ja 126 mm õhukaitsekahureid, millede tähtsamad omadused on järgmised:

	75 mm T 3	105 mm T 1	120 mm	126 mm
Raua pikkus — kal. .	—	60	40	—
Algkiirus — m/sek. .	663	915	—	—
Mürsu kaal — kg . .	6,8	15	—	—
Horisont. laskeu. — m	13 700	18 200	18 300	20 000
Vertik. laskeu. — m	—	—	11 000	—
Horisont. laskev. — kr.	360	360	—	—
Vertik. laskevälti — kr.	80	80	—	—
Lahingukaal	—	—	8355	—

(Artilleristische Rundschau 1937. nr. 12, Mil.-Wochenbl. nr. 25, 17. 12. 37.)

*

Andmeid Jaapani sõjaväe relvastusest.

Jaapani jalavägi on hästi varustatud saaterelvadega. Kompanis on 6 granaadipildujat, mille laskeulatus on 500—550 m. Pataljonis on kaks 72 mm miinipildujat ja 2 või rohkem 37 mm tt-kahurit. Peale selle pataljonis on veel 70 mm kahur-hau-

bitsaid, mille mürsk omab suure võimsuse kuulipildujapesade hävitamiseks, kuid tangitõrjeks ta pole kohane väikese laskekiiruse tõttu. Jalaväerügemendi koosseisus on 75 mm kahuripatarei, milles on 4 kahurit. See on mäekahur, mis veetakse 2 hobusega, tulepositsioonil kaalub 675 kg ja 5,76 kg raskuse mürsuga laseb kuni 5400 m kauguseni.

Kergesuurtükiväes kasutatakse 75 mm 1905. a. kahurit, mille laskeulatus on moderniseerimise tõttu kasvanud 8100 meetrilt 12100 meetrile. Peale selle kasutatakse veel moodsat 75 mm šneideri kahurit, mille rauapikkus on 40 kaliibrit ja laskeulatus 15 000 m. 120 mm haubits, mille laskeulatus on 5800 m, on asendatud moodsa 105 mm šneideri haubitsaga, mille horisontaalne laskevälti on 54° ja laskeulatus 11 800 m.

Raskesuurtükiväes kasutatakse moodsaid 105 mm kahureid, mille laskeulatus on 18 200 m.

75 mm õhukaitsekahuri vertikaalne laskeulatus on 9500 m, horisontaalne laskeulatus 14 100 m ja laskekiirus 25 lasku minutis. 105 mm õhukaitsekahuri laskeulatus on vastavalt 11 800 m ja 17 000—18 200 m, kuna laskekiirus on 15 l/min. Mõlema kahuri horisontaalne laskevälti on 360° ja tõstenurk 85°.

Väljasuurtükiväe laskemoonas on 50% granaate, 25% šrapnelle ja 25% g-mürske. (The Field Artillery Journal Sept. Okt. 1937.).

*

Belgia uus õhukaitsekahur.

Belgia sõjaväes võeti hiljuti tarvitusele 75 mm Vickers-Armstrongi õhukaitsekahur, mille tähtsamad omadused on järgnevad:

— raua pikkus	46 kaliibrit
— algkiirus	805 m/sek.
— mürsu kaal	6,5 kg
— horisontaalne laskeulatus	14 300 m
— vertikaalne laskeulatus .	10 000 m
— horisontaalne laskevälti .	360°
— vertikaalne laskevälti . .	90°
— lahingukaal	2500 kg
— laskekiirus 25 lasku minutis.	

(Artilleristische Rundschau 1937. Nr. 11.)

— m.

Reserv-ohvitserid!

Tellige ja lugege
„Södurit“

Sõjaväe elu.

9. Jalaväe Polgu XIX aastapäev.

Vabadussõjaaegse 9. Jalaväe Polgu rahuaegne järglane — 9. Üksik Jalaväepataljon — pühitses 15. ja 16. jaanuaril s. a. XIX aastapäeva. Tähtpäeva pühitsemine algas laupäeva hommikul, millal väeosa allüksustes peeti aktused. Õhtul kell 1900 Selts „9. Jalaväe Polk“ ja 9. Üksik Jalaväepataljon ühes 9. Jalaväerügemendi lipuga Pärnu Garnisoni ja 9. Üksiku Jalaväepataljoni ülema kolonelleitnant A. Lõhmus'e VR I/3 ja II/3 juhatusel ning K. L. Pärnu Maleva orkestri helide saatel samusid Eliisabeti kirikusse väeosale traditsiooniks saanud pidulikule jumalateenistusele. Teenistuse pidas Pärnumaa praost A. Grünberg; lauludega esines Pärnu Helikunsti Seltsi meeskoor E. Soodla juhatusel. Kirikust sammuti tõrvikute valgustusel rongkäigus väeosa staabi juurde, kus lipu äraviiamise järele veteranid laiali läksid ja allüksused oma asukohtadesse sammusid.

Pühapäeval algas tähtpäeva pühitsemine kell 1100, millal 9. Üksiku Jalaväepataljoni ülem kolonelleitnant A. Lõhmus, Seltsi „9. Jalaväe Polk“ juhatuse abiesimees kolonel K. Laurits VR II/2 ja 3 ja veteranide esindaja kolonel A. Kasekamp VR II/3 asetasi pärja sõjaväe kalmistule. Kalmistule oli üles rivistatud aukompani ja Vabadussõja mälestussamba juurde asetatud autunnimehed. Vaikselt austati langedud kangelasid.

Keskpäeval oli kõigile korraldatud ühine lõunasöök, millele järgnes Seltsi „9. Jalaväe Polk“ korraline üldkoosolek. Koosolekust võttis osa ligi 150-pealine veteranide pere. Koosolekut juhatas kolonel K. Laurits ja protokollis kapten M. Eellend. Kõik juhatuselt esitatud kavad, aruanded ja eelarved kiideti üldkoosoleku poolt üksmeelselt heaks.

PEREKONDLIKKE TEATEID.

Sünde:

Leitnant Jaan Köbler'i abikaasal tütar Sirje. — Veltev. Voldemar Kana abikaasal poeg Arvo. — v. a. o. Richard Kond'i abikaasal tütar Helgi. — V. a. o. Ernst Pähn'a abikaasal tütar Ere. — N. a. o. Dimitri Helind'i abikaasal poeg Olev. — V. a. o. Mägi abikaasal Hildal poeg Ruut. —

Leitnant Vainlo abikaasal poeg Tiit. — Kapten Reinhold Jalasto abikaasal tütar Hilju. — V. a. o. Voldemar Teeveer'i (end. Teever) abikaasal tütar Livia.

Abiellumisi:

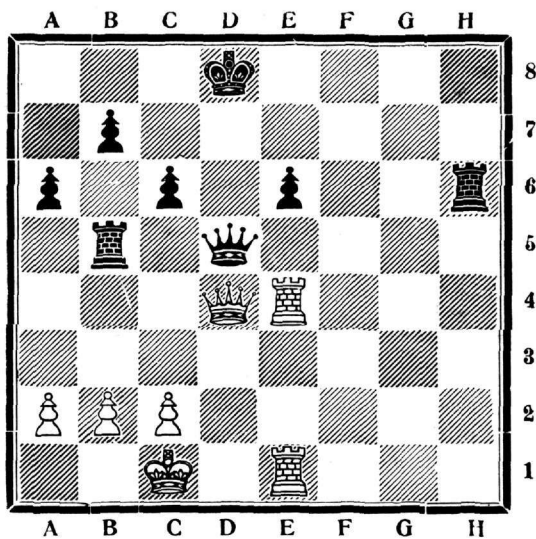
Veltev. Eduard-Jakob Edula abiellus neuu Hilda Paat'iga. — N. a. o. Eduard Kübar abiellus lese Leida Joala'ga. — N. a. o. August Tsopp abiellus neuu Amanda Mitt'iga. — Kapri. Osvald Randalu abiellus neuu Erna-Miralda Tendermanniga. — Üleajat. n. a. o. Karl Noormaa abiellus neuu Sinaida Rehesaar'ega.

Male.

Toimetaja: K. Rootare.

Ülesanne nr. 4.

Mustad.

Valged.

Valged algavad, kuidas jätkub mäng? Lahendus järgmises malenurgas.

Ülesande nr. 3 lahendus.

1. Kes—e6+, Kg7—g8, 2. Rg4—h6+, Kg8—h7, 3. g5—g6+, Kh7:h6, 4. Ld4:h8+, Kh6:g6, 5. Lh8—g8+, Kg6—h5, 6. Ke6—f5 ja matt järgmisel käigul.

Kui 1 —, Kg7—h7, siis 2. g5—g6+, Kh7—g8, 3. Ldu:h8+, Kg8:h8, 4. Ke6—f7, Rb4—c6, 5. g6—g7+, Kh8—h7, 6. g7—g8 L. matt.

Ekslik oleks järgmine lahenduse katse: 2. Ld4—h8+?, Kg8:h8, 3. Ke6—f7, Rb4—c6!, 4. g5—g6, Rb6—d8+, 5. Kf7—f6, Rd8—e6!!, 6. Kf6:e6, Kh8—g7 ja võidavad mustad!

Vastutavtoimetaja major A. Luts. Tegevtoimetaja kapten E. Saidra.

Juriidilisi küsimusi.

Toim. kol. ltn. E. LEITHAMMEL.

1. Küsimus: Kas ambulatoorselt mudaravilas viibimine võtab üleajateenijal korralise puhkuse saamise õiguse samal aastal?

Vastus: Üleajateenijate teenistus-seadluse (RT 1928, 19) § 20 ning Ohv. teenistusk. sdl. (RT 1931, 85) § 184 ja 179 järgi üleajateenija, kes on saanud tervisparanduslikku puhkust, ei või saada enam samal kalendriaastal korralist puhkust, kui tervisparanduslik puhkus kestis vähemalt üks kuu. Järelikult juhul, kui küsimuses tähendatud üleajateenija end mudaravilas ravis vähemalt ühe kuu kestnud tervisparandusliku puhkuse ajal, ei ole teda samal aastal enam võimalik korralisele puhkusele lubada.

—el.

2. Küsimus: Kas tasusaaaja surma korral tasusaaajast tema eluajal lahuseelanud naisele Riigiteenijate tasude seaduse (RT 1935, 31) § 22 ettenähtud kolme kuu palga maksmiseks on vajalik nõuda töenduse esitamist, et naine oli tegelikult tasusaaaja ülalpidamisel?

Vastus: Riigiteenijate tasude seaduse (RT 1935, 31) § 22 järgi tasusaaaja surma korral saavad tema ülalpidamisel olevad perekonnaliikmed ja ülenevad sugulased kolme kuu jooksul edasi tema palga.

BES § 7, 8 ja 9 mõtte järgi saab naine mehelt ülalpidamist nende ühises majapidamises. Lahus mehest väljaspool kooselu ja ühist majapidamist võib mehe kohustus naisele ülalpidamist anda ainult siis küsimuse alla tulla: 1) kui abielu on lahutatud seaduslikult või tunnustatud tühiseks, 2) kui kohus on lubanud ajutise lahuseelu ja 3) kui naisel on kooselu võimatuks saanud või väljakannatamatuks muutunud mehe süü läbi. Seega abielunaise ülalpidamise kohustus lasub mehe peal siduvalt üksnes nende kooselu ajal, kuna lahuseelamisel võib see kohustus tekkida üksnes teatavate asjaolude olemasolul. (Vt. Riigikohtu o. 1925. a. nr. 55).

Sellest tuleb järeldada, et tasusaaajast tema eluajal lahuseelanud naine, selleks, et omada tasusaaaja ülalpidamisel olnud perekonnaliikmetele Riigiteenijate tasude seaduse § 22 ettenähtud kolme kuu palga

saamise õigust, on kohustatud töendama, et ta tasusaaaja surma eel on viimaselt tegelikult saanud ülalpidamist.

—lu.

3. Küsimus: Kas 1922. a. tegelikust sõjaväeteenistusest lahkunud ohvitser, kes Kaitseväelaste ja nende perekondade pensioni seaduse (RT 1924, 149) järgi jäi pensionita selle tõttu, et ta ei vastanud kõigile seaduses ettenähtud tingimustele (oli teeninud alla 25 a., oli teenistusest lahkudes sv. teenistuseks kõlvuline ning terviserike ei olnud tingitud teenistuskohuste täitmisest) on õigustatud nõudma pensioni Sv. pensioni seaduse (RT 1936, 97) järgi sama seaduse § 156 põhjal, kui ta vastab viimatinimetatud seaduse nõuetele?

Vastus eitav. Sõjaväelaste pensioni seaduse (RT 1936, 97) § 156 ütleb, et enne selle seaduse jõustumist pensioniõiguslikust teenistusest lahkunud isikutele ja nende perekondadele, kellel endise õiguse alusel ei olnud pensioni saamise õigust, kuid kes seda omavad käesoleva seaduse järgi, määratakse pensioni päevast, millal nad esitavad vastava sooviavalduse pärast selle seaduse jõustumist.

Küsimuses tähendatud ohvitser kuulus Sõjaväelaste ja nende perekondade pensioni seaduse (RT 1924, 149) alla, ainult temale ei saadud selle seaduse alusel pensioni määrata, sest et tema suhtes ei olnud olemas kõiki neid tingimusi, mis olid nõutavad pensioni määramiseks nimetatud seaduse järgi.

Isikutel all, kellel endise õiguse alusel ei olnud pensioni saamise õigust, tuleb mõista neid, kellel üldse mingisugustel tingimustel ei olnud õigust pensioni saada endise õiguse alusel.

Sõjaväelaste pensioni seaduse § 1-st nähtub, et selle seaduse alla on arvatud mitmed kategooriad isikuid, kellel endise pensioni seaduste alusel ei olnud üldse pensioni saamise õigust. Kuna küsimuses tähendatud ohvitser aga oli pensionisaamise õiguslik 1924. a. seaduse alusel, siis tal puudub õigus taotleda pensioni määramist Sõjaväelaste pensioni seaduse alusel (Riigik. adm. toim. 1937. nr. 524 — II).

—el.

Ostupreemia

arvestamiseks 1937. a. eest palume kõiki ühisuse liikmeid oma ostude kassasedelid ära tuua ühisuse kauplustesse hiljemalt 15. veebruariks s. a.

Sõjaväe Majandusühisus.

Joh. Kaiv ja E. Leithammel

Riigi hangete seadus

ühes riigi- ja omavalitsuste hangetesse puutuvate muude seadustega ning määrustega, seletustega ja sisujuhtidega.

Hind 3 krooni 50 senti.

Piiratud arvul veel saadaval
„Sõduri“ toimetuses, Tallinn, Sakala 33.